

Opinnäytetyö (AMK)

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

2016

Natalia Hotanen

”ODIN, DVA, TRI, ULOS!”

– Venäjän ja suomen kielen kehityksen tukeminen suomalais-venäläisessä päiväkodissa Miska-talossa

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma | Lapsi-, nuoriso- ja perhetyö

2016 | 43+13

Johanna Gadd

Natalia Hotanen

”ODIN, DVA, TRI, ULOS!”

- Venäjän ja suomen kielen kehityksen tukeminen suomalais-venäläisessä päiväkodissa Miska-talossa

Toiminnallisen opinnäytetyöni toimintaympäristö oli kaksikielinen suomalais-venäläinen päiväkotit Miska-talo. Vuoden 2016 opetushallituksen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on luoda pohjaa elinikäiselle kielten oppimiselle hyödyntämällä lasten kykyä luonnollisesti omaksua kieltä, tarjoamalla tilaisuuksia käyttää molempia kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti.

Lähtökohtana opinnäytetyössäni oli ajatus, että jokainen kieli on tärkeä, rikas ja säilyttämisen arvoinen. Opinnäytetyöni teoreettinen viitekehys koostuu lasten kielen kehityksen tukemisesta varhaiskasvatuksen keinoilla, äidinkielen merkityksestä maahanmuuttajataustaisille lapsille, kaksikielisyyden ilmiöstä ja toimivan kaksikielisyyden saavuttamisesta.

Opinnäytetyöni tavoitteena oli parantaa toimintaympäristön kielen kehittämistä tukevaa toimintaa. Kehittämistehtävänä oli laatia työmenetelmien kokoelman, joka olisi helposti käytettävissä ja jonka avulla kaikki Miska-talon kasvattajat ja harjoittelijat voisivat helposti toteuttaa lyhyitä hauskoja kielen kehitystä tukevia oppimistuokioita ilman esisuunnittelua ja suurempaa vaivaa. Työmenetelmien kokoelma on hyvin monipuolinen ja sisältää yhteensä 12 opettavaista peliä, kielileikkiä ja kielitajua edistävää tehtävää. Suurin osa työmenetelmistä soveltuu ensisijaisesti 5–6-vuotiaille, mutta niitä voidaan soveltaa myös yli 3-vuotiaille lapsille.

Toisena kehittämistehtävänä oli myös tiedotteen laatiminen kaksikielisyyden ilmiöstä ja kaksikielisyyden tukemisesta. Tiedote oli laadittu kahdella kielellä ja suunnattu sekä kaksikielisen päiväkodin kasvattajille että kaksikielisten lasten huoltajille.

Kehittämistyölle asetetut odotukset täyttyivät. Tuloksellinen yhteistyö keväällä 2016 kehittämistyöryhmän kanssa antoi minulle hyvää pohjaa kehittämistyön käynnistämiseksi ja prosessin keskellä syksyllä 2016 sain myös ammattilaisten apua työmenetelmien valikoimiseen, rajaamiseen ja tuotoksen viimeistelyyn.

ASIASANAT:

Kielellinen kehitys, kaksikielisyyys, maahanmuuttajat, päivähoito

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Social Services | Child, youth and family work

2016 | 43+13

Johanna Gadd

Natalia Hotanen

”ONE, TWO, THREE, OUT!”

- Russian and Finnish language development support at Finnish-Russian kindergarten Miska-talo

My functional thesis's operating environment was a bilingual Finnish-Russian kindergarten Miska-talo. According to the Board of Education's early childhood education plan criteria from 2016 a bilingual early childhood education's goal is to create a foundation for lifelong learning languages by taking advantage of the children's natural ability to assimilate the language, providing opportunities to use both languages operably and in a playful manner.

The starting point for my thesis was an idea that every language is important, rich and worthy of preservation. Theoretical framework of my thesis consists of children's language development support in early childhood education, the importance of mother tongue for migrant children, the phenomenon of bilingualism and functional bilingualism's achievement.

The goal of my thesis was to improve the operating environment's activities for language development support. The development task was to create a collection of working methods, which would be easily accessible and allow all Miska-talo's educators and trainees implement short fun learning activities to encourage language development without pre-planning and with no effort. Collection of the working methods is very versatile and includes 12 in total educational games, language plays and language awareness promoting tasks. Most of the working methods is mainly suitable for 5-6-year-olds, but they also might be suitable for children over 3 years old.

The second development task was making a handout of the phenomenon of bilingualism and bilingualism's support. The handout was prepared in two languages and targeted to bilingual kindergarten educators as well as parents of bilingual children.

The expectations set for the development work were met. Effective cooperation with the development group in the spring 2016 gave me a good foundation for launching a development process and in the middle of the process in autumn 2016 I also got professional help in selecting working methods, delimitation and finalization of the output.

KEYWORDS:

Language development, bilingualism, immigrants, day care

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	8
2.1 Opinnäytetyön toimintaympäristön esittely	8
2.2 Aiheen ajanmukaisuus	9
2.3 Opinnäytetyön innoittajat	10
3 ÄIDINKIELENÄ KAKSIKIELISYYS	11
3.1 Äidinkielen merkitys maahanmuuttajataustaisille lapsille	11
3.2 Kaksikielisuuden monimuotoinen ilmiö	12
3.3 Lapsen kielen kehityksen ensiaskeleet	14
4 TOISEN KIELEN OPPIMINEN VARHAISKASVATUKSESSA	16
4.1 Kasvattajien merkitys lasten kielellisessä kehityksessä	16
4.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristön merkitys lapsen toisen kielen oppimiselle	20
4.3 Lasten tietoisuus kielestä ja kielelliset leikit	20
5 IDEASTA LOPPUTUOTTEEKSI	22
5.1 Opinnäytetyöni tavoite, aikataulu ja toteutus	22
5.2 Kehittämistehtävät	24
5.3 Kehittämisen menetelmät	24
5.4 Lopputuotteen työmenetelmien valinta	34
5.5 Lopputuote: työmenetelmien kokoelma	35
6 ARVIOINTI JA POHDINTA	38
6.1 Kehittämistyöprosessin arviointi ja pohdinta	38
6.2 Tuotoksen arviointi ja kehittämismahdollisuudet	39
6.3 Luvat ja etiikka	40
LÄHTEET	42

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymykset

Liite 2. Taulukko 2. Työmenetelmien kokoelma. Kuvaukset.

Liite 3. Tiedote lasten kasvattajille ja huoltajille kaksikielisyydestä ja sen tukemisesta

KUVAT

Kuva 1. Kalastuspeli Onko totta vai ei (Mikkonen 2008, 5). 32

Kuva 2. Kalastuspeli Onko totta vai ei. Esimerkkikysymykset (Mikkonen 2008, 5). 32

Kuva 3. Valmis työmenetelmien kokoelma erillisissä kangaspusseissa 36

TAULUKOT

Taulukko 1. Kehittämistyön eteneminen 23

Taulukko 2. Työmenetelmien kokoelma. Kuvaukset. 45

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheena on venäjän ja suomen kielen kehityksen tukeminen suomalais-venäläisessä päiväkodissa Miska-talossa. Aiheen valinta perustuu toimeksiantajan tarpeeseen kehittää päiväkodissa käytössä olevaa kielen tukevaa toimintaa. Oma kiinnostukseni kaksikielisyyteen ja sen tukemiseen varhaiskasvatuksen keinoin sekä mahdollisuus saada työkaluja omaan tulevaan työhön varhaiskasvattajana innosti minua aiheen tutkimiseen ja kehittämistyön tekemiseen. ”Odin, dva, tri, ulos!” opinnäytetyöni aiheessa tarkoittaa ”yksi, kaksi, kolme, ulos!”. Näin yritin kuvailla opinnäytetyöni toimintaympäristöä, jossa kaksi kieltä ja kaksi kulttuuria elävät rinnakkain: Samankaltaisen lauseen voi kuulla sanottavan Miska-talossa ulkoiluun valmistautuessa. Toinen lastenhoitaja laskee venäjäksi ja suomenkielinen lastenhoitaja käskee lapset ulos.

Suurin osa Miska-talon lapsista on maahanmuuttajataustaisia kaksikielisiä lapsia. Joillakin lapsilla on vahvempi suomen kielen taito, toisilla venäjän. On myös lapsia, jotka ovat vasta Suomeen muuttaneista venäjänkielisistä perheistä eivätkä he osaa suomea lainkaan. Sen lisäksi päiväkodissa on muutama suomea äidinkielenään puhuva lapsi yksikielisistä perheistä.

Suomi vieraana kielenä ja lasten äidinkielen tukeminen ovat tärkeitä aiheita nyky-Suomessa. Venäläisten osuus ulkomaiden kansalaisista oli toiseksi suurin vuonna 2012 Tilastokeskuksen tietojen mukaan. Venäjä oli myös suurin kaksoiskansalaisryhmä vuonna 2012. Kaikilla Suomessa asuvilla ihmisillä on oikeus kehittää ja ylläpitää omaa äidinkieltään ja kulttuuriaan. Tämä oikeus on turvattu Suomen perustuslaissa. Opetushallituksen antamissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2016 erillisen luvun alla määriteltiin kaksikielisen varhaiskasvatuksen lajit ja tavoitteet. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on luoda pohjaa elinikäiselle kielten oppimiselle hyödyntämällä lasten kykyä luonnollisesti omaksua kieltä, tarjoamalla tilaisuuksia käyttää molempia kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. (Opetushallitus 2016b.)

Osa maahanmuuttajataustaisista lapsista tutustuu suomen kieleen ja kulttuuriin vasta silloin, kun lapsi aloittaa päivähoiton. Juuri siksi varhaiskasvatuksella on tärkeä rooli maahanmuuttajataustaisten lasten kotoutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan. (Opetushallitus 2016b.) Sujuva edistyminen koulussa äidinkielen taidoissa edellyttää monien kielellisten taitojen hallitsemista jo ennen koulun alkua (Hakamo 2011, 6).

Toiminnallisen opinnäytetyöni tavoitteena on parantaa toimintaympäristön kielen kehittämistä tukevaa toimintaa. Kehittämistehtävinä on kielen kehitystä tukevien työmenetelmien kokoelman laatiminen ja tiedotteen laatiminen kaksikielisyyden ilmiöstä ja kaksikielisyyden tukemisesta.

Teoreettisessa tietoperustassa pyrin vastaamaan seuraaviin kysymyksiin: Miksi äidinkieli on tärkeä ja säilyttämisen arvoinen? Mikä on kaksikielisuus? Miten kasvattaja voi vaikuttaa lapsen kielitaidon kehittämiseen? Mikä on varhaiskasvatuksen oppimisympäristön merkitys lapsen toisen kielen oppimiselle?

Kehittämistyön suunnittelun, organisoinnin, toteutuksen ja arvioinnin pohjana toimii tutkimuksellisen kehittämistoiminnan teoria.

Kehittämistyöni kirjallinen osuus sisältää viisi varsinaista osiota ja yhden erillisen arviointi ja pohdinta -osion. Ensimmäisessä osiossa kuvailin opinnäytetyöni tavoitetta, aikataulua ja toteutusta. Toinen osio sisältää kehittämistehtävät. Kolmannessa osiossa on esitetty käytössä olevia kehittämisen menetelmiä, perustelut menetelmien valintaan ja kerätty aineisto. Neljäs osa sisältää perustelut miten opinnäytetyön lopputuotteen työmenetelmät on koottu yhteiseen kokoelmaan. Viidennessä osiossa kuvailin lopputuotetta tarkemmin. Arviointi ja pohdinta -osiossa olen pohtinut omia kokemuksia opinnäytetyöprosessista, kuvailin haasteita ja onnistumista sekä selitin sitä, miten tämä melkein vuoden kestävä työ laajensi minun ammatillista osaamista. Tein myös opinnäytetyöni tuotoksen arvioinnin ja esittelin tuotoksen kehittämismahdollisuudet. Pohdin myös kehittämistyöhön liittyvää eettistä puolta.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Opinnäytetyön toimintaympäristön esittely

Työni toimintaympäristö on Turussa sijaitseva suomalais-venäläinen päiväkotiki Miska-talo. Miska-talo antaa kulttuuripainotteista suomen- ja venäjänkielistä kokopäivähoitoa 2–6-vuotiaille lapsille. Päiväkodissa annetaan suomenkielistä esiopetusta ja esiopetusta täydentävää päivähoitoa. Se on omanlaatuinen päiväkotiki siksi, että siinä kaksi kulttuuria ja kaksi kieltä elävät rinnakkain. (Suomalais-venäläinen päiväkotiki Miska-talo 2016.)

Suomalais-venäläisen päiväkodin tehtävänä on opettaa suomalaisille lapsille venäjän kieltä ja kulttuuria sekä turvata venäjänkielisten lasten äidinkielen kehitys ja säilyminen. Vahva äidinkieli on perusta kaiken ajattelun ja itsetunnon kehittymiselle, myös uuden kielen oppimiselle. Oman kotikielen turvaamisen lisäksi suomen kielen oppiminen on tärkeää. (Suomalais-venäläinen päiväkotiki Miska-talo 2016.)

Lastenhoitajan Anita Chevtchenkon mukaan syksyllä 2016 Miska-talossa oli yhteensä noin 33 lasta, jotka muodostavat kaksi ryhmää: siilit ja oravat. Siilien ryhmässä on 2–3 vuotiaat ja oravien ryhmä koostuu yli 3-vuotiaista ja esikouluikäisistä. Seitsemän lasta osallistuu esiopetukseen. Päiväkodin henkilökunnassa on sekä suomea että venäjää äidinkielenään puhuvaa aikuista. Päiväkodin periaatteena on se, että kaikki työntekijät puhuvat omaa äidinkieltään lasten kanssa. Suomenkielisten perheiden lapset oppivat venäjää ja venäjänkielisten suomea. Päiväkodissa tuetaan myös äidinkielen kehittymistä ja molempien kulttuurin tuntemusta. Päiväkodin arkipäiväiset toiminnot vahvistavat lasten molempien kielten kehittymistä. Juuri sellainen paikka tekee lasten toiminnallinen kaksikielisyyden mahdolliseksi.

Haastattelin päiväkodin johtajaa Anne Syrjälää keväällä 2016 ja sain selville, että yli 30 vuotta sitten, kun Miska-talo vasta aloitti toimintansa, päiväkodin kaikki lapset olivat suomenkielisiä. Tällä hetkellä suurin osa lapsista on kaksikielisiä. Joillakin lapsilla on vahvempi suomen kielen taito, toisilla venäjän. On myös lapsia, jotka ovat vasta Suomeen muuttaneista venäjänkielistä perheistä eivätkä he osaa suomea lainkaan. Esiopetus kyseisessä päiväkodissa pidetään suomeksi ja panostetaan siihen, että koulua varten kaikkien lasten pitää osata suomea riittävän hyvin.

2.2 Aiheen ajanmukaisuus

Suomi vieraana kielenä on nykyään tärkeä aihe Suomessa poliittisen tilanteen mukaan. Venäläisten osuus ulkomaiden kansalaisista oli toiseksi suurin vuonna 2012 Tilastokeskuksen tietojen mukaan. Venäjä oli myös suurin kaksoiskansalaisryhmä vuonna 2012. Suomen perustuslain mukaan kaikilla Suomessa asuvilla ihmisillä on oikeus kehittää ja ylläpitää omaa äidinkieltään ja kulttuuriaan.

Opetushallituksen annattamissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2016 erillisen luvun alla määriteltiin kaksikielisen varhaiskasvatuksen lajit ja tavoitteet. Kaksikielinen varhaiskasvatus voidaan jakaa laajamittaiseen ja suppeampaan riippuen siitä, kuinka iso osa toiminnasta toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jos tämä osa on vähintään 25 %, varhaiskasvatus nimetään laajamittaiseksi kaksikieliseksi varhaiskasvatukseksi. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa annetaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on luoda pohjaa elinikäiselle kielten oppimiselle hyödyntämällä lasten kykyä luonnollisesti omaksua kieltä, tarjoamalla tilaisuuksia käyttää molempia kieliä toiminallisesti ja leikinomaisesti. (Opetushallitus 2016b.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2016 luvussa ”Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia” kirjoitettiin, että lasten kielelliset ja kulttuuriset taustat huomioidaan ja pidetään myönteisellä tavalla rikastuttavana. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee yhdessä lasten huoltajien kanssa edistää lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista. Varhaiskasvatuksen keinoilla tuetaan vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. (Opetushallitus 2016b.)

Osa lapsista tutustuu suomen kieleen ja kulttuuriin vasta silloin, kun lapsi aloittaa päivähoidon. Juuri siksi varhaiskasvatuksella on tärkeä rooli maahanmuuttajataustaisten lasten kotoutumisessa suomalaiseen yhteiskuntaan. Sekä erilaiset vuorovaikutustilanteet varhaiskasvatuksessa että ympäristö vaikuttavat suomen kielen omaksumiseen. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tulee tiedostaa huoltajia suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan myös kaksi- tai monikielisydestä, kodista kielellisenä ympäristönä, kulttuurisen identiteetin

muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä. (Opetushallitus 2016b.)

Yllä mainitut faktat todistavat, että valittu aiheeni on ajankohtainen.

2.3 Opinnäytetyön innoittajat

Maija-Leena Hakamon esitetyt ideat olivat kehittämistyöni kannalta todella tärkeitä: Puhukuplia-kirjassaan hän kertoi siitä, että myönteinen ilmapiiri ja hauskat kokemukset auttavat lasta luomaan positiivisen minäkuvan itsestään kielen käyttäjänä. Lapsi tarvitsee rohkeutta puhumaan ja juuri kielelliset leikit voivat antaa puuttuvaa rohkeutta, tuoda iloa arkeen ja kehittää mielikuvitusta (Hakamo 2011, 7).

Toinen työni innoittaja on tunnettu hollantilainen opettaja ja kirjailija Raul Rooyackers, jolla on yli 20 vuotta kokemusta lasten opetuksesta. Hänen kirjat ovat suunnattu ohjajille, opettajille ja muille virallisessa ja epävirallisessa opetuksessa työskenteleville. Hän kirjoitti kirjoja kieli-, tanssi-, sirkus- ja teatteri- leikeistä. Hänen kirjoittamansa teos Kieli-leikkikirja (alkuperäiskielellä ”Honderd taalspelen”) oli minulle erityisesti hyödyllinen lähde. Kielen ja leikin yhdistelmästä luin ensimmäisen kerran hänen kirjasta. Pelit ja leikit ovat osa lapsuudesta ja olin todella innoissani, että löysin materiaalia, jonka avulla voi laajentaa lapsen tietoisuutta kielestä hausalla, leikkimäisellä tavalla sekä kehittää mielikuvitusta.

3 ÄIDINKIELENÄ KAKSIKIELISYYS

3.1 Äidinkielen merkitys maahanmuuttajataustaisille lapsille

Oleellinen kysymys tässä luvussa on: mikä on äidinkieli ja voiko niitä olla monta? Eri tieteenaloilla on erilaisia äidinkielen määrittelyjä. Tunnetun suomalaisen kielitieteilijän T. Skutnabb-Kankaan mukaan äidinkieli on kieli, jonka on oppinut ensiksi ja johon samaistaa itsensä. Lapsilla voi olla kaksi tai useampi äidinkieltä ensikielinä, mutta koko lapsen lähiyhteisön pitää siihen sitoutua. Äidinkieli voidaan myös käsitellä siinä merkityksessä, että se on kieli, millä äiti puhuu omalle lapsellensa. Siinä tapauksessa kyseisellä sanalla on suora merkitys: kaksikielisessä perheessä lapset oikeasti puhuvat sekä äitinsä kieltä että isänsä kieltä. (Hassinen 2005, 37.) Kansanomaisen määritelmän mukaan äidinkieli on kieli, jolla laskee, näkee unta ja ajattelee (Halme & Vataja 2011, 16).

Jokainen vieras kieli on rikkaus, mutta vain äidinkielen perustalla rakennettu. Jos maahanmuuttajalapsi pakotetaan hyväksymään uuden kulttuurin identiteetti ennen kuin hänen ”vanhan” kulttuurin identiteetti on vakaa, syntyy riski syrjäytymiseen kummastakin ryhmästä. (Halme & Vataja 2011, 16–17.)

Suomen perustuslain mukaan kaikilla Suomessa asuvilla ihmisillä on oikeus kehittää ja ylläpitää omaa äidinkieltään ja kulttuuriaan. Äidinkieltä käytetään, ei vain kommunikointia varten, mutta se on ajattelun ja tunteiden kieli. Se on kaiken oppimisen perusta. Äidinkielen avulla on mahdollista säilyttää vanhempien kulttuuri ja pitää yllä yhteyttä toisessa maassa asuvien sukulaisten ja ystävien kanssa. Perinteet ja arvostukset opitaan äidinkielen välityksellä. Äidinkieli on avain omiin juuriin ja se vahvistaa lapsen itsetuntoaan ja identiteettiään. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 87–88.)

Jokainen kieli on tärkeä, rikas ja säilyttämisen arvoinen. Eri kielten säilyttämisessä on hyötyä jopa koko valtiolle, koska se lisää yhteiskunnan kielivarantoa. Globaalistuneessa maailmassa se on yhteiskunnan suuri etu, että maasta löytyy kielitaitoista ja eri kulttuureja ymmärtävää, osaavaa työvoimaa. (Opetushallitus 2016, 7.)

Suomi yleensä mainitaan kaksikieliseksi maaksi ja näin viitataan, että Suomessa on kaksi virallista kieltä: suomi ja ruotsi. Se on totta, mutta niiden lisäksi Suomessa jo pitkään käytettiin esimerkiksi saamen kieltä, suomalaista ja suomenruotsalaista viittomaikieltä, romanikieltä ja venäjää. (Dufva 2009, 2.) Tilastotkin vahvistavat väitettä: vuoden

2015 lopussa Suomessa asui vakituisesti 329 562 äidinkieleltään vieraskielistä henkilöä, mikä on kuusi prosenttia koko maan väestöstä. Suurimmat vieraskieliset ryhmät olivat äidinkieleltään venäjää puhuvat (72 436 henkilöä), viroa puhuvat (48 087 henkilöä) ja somalia puhuvat (17 871 henkilöä). Jos verrataan kyseisiä lukuja vanhoihin tilastotietoihin, voi huomata, että esimerkiksi vuonna 1980 tilanne oli hyvin erilainen: suomenkielen väestön osuus oli 93,5 %, ruotsinkielisten 6,3 % ja vieraskielisten vain 0,2 %. (Tilastokeskus 2016.) Tämän perusteella voidaan sanoa, että tämänpäiväinen Suomi on monikielinen maa.

Äidinkielen tukemista tulee järjestää yhdessä vanhempien kanssa. Perheitä rohkaistaan luomaan tilanteita, että lapsella olisi mahdollisuus leikkiä omalla äidinkielellä toisten lasten kanssa. Vanhempia rohkaistaan myös siirtämään oman kulttuuriperinnön lapsille lulojen, tarinoiden ja leikkien kautta. Päiväkodissa pyritään luomaan lapsille mahdollisuus puhua omaa äidinkieltä vertaisryhmässä. Mikäli se ei ole mahdollista, jos esimerkiksi ei ole muita samankielisiä lapsia, voidaan hankkia päiväkotiin kirjoja ja satukasetteja lapsen omalla kielellä. Kodin ja päiväkodin välillä voi kulkea kielenkehitykseen liittyvä reissuvihko, mihin kirjoitetaan ja lisätään opittuja sanoja ja aiheita, jotta kotona vanhemmat voivat opettaa lapsilleen samoja sanoja ja aiheita heidän kielelläkin. (Halme & Vataja 2011, 17–18.)

3.2 Kaksikielisyyden monimuotoinen ilmiö

Kaksikielisyyden on ”monimuotoinen ilmiö” ja siksi sillä on monia eri määritelmiä. Suppeimman määritelmän mukaan kaksikielinen ihminen on ihminen, joka on lapsuudessaan ennen ikävuotta neljä omaksunut kahta ympäristökieltä. (Hassinen 2005, 16.)

Voiko itseään nimittää kaksikieliseksi ihmiseksi, jos osataan suuri määrä sanoja eräästä vieraasta kielestä? Vastaus on se, että ei voi. Laajemman määritelmän mukaan kaksikielinen ihminen pystyy muodostamaan täydellisiä ja merkityksellisiä lauseita molemmilla kielillä kuten Silvén ja Sharifan Holma toteavat (1998, 319). Toisin sanoen pelkästään hyvä sanavarasto jollakin vieraalla kielellä ei riitä monikieliseksi nimeämiseksi.

Erotetaan omaksumisympäristöstä riippuen yhtenäinen kaksikielisyyden, kun lapsi omaksuu kahta äidinkieltä samassa ympäristössä ja rinnasteinen, kun esimerkiksi kotona opittiin syntymästä lähtien yhtä kieltä ja myöhemmin päiväkodissa toista (Silvén & Sharifan Holma 1998, 322). Kaksikielisyyden omaksuminen voi tapahtua kotona, kun vanhemmat

puhuvat eri kieliä äidinkielenään tai se voi tapahtua eri ympäristöissä kuin kodissa vanhemmat puhuvat yhtä kieltä ja päiväkodissa puhutaan toista ympäristökieltä. Kaksikielisyys on erittäin myönteinen asia sinä mielessä, että kielen oppiminen tapahtuu ilman pakottamista: kielet omaksutaan vaivatta (Hassinen 2005, 55).

Kaksikielisyys voidaan määritellä eri tasolla: henkilökohtaisella ja yhteiskunnallisella. Yllä mainittu määritelmä liittyy henkilökohtaiseen tasoon eli käsitellään kuka on kaksikielinen ihminen. Yhteiskunnan tasolla kaksikielisyydellä voidaan tarkoittaa muun muassa kuinka monta virallista kieltä valtiossa on ja miten suhtaudutaan toisen kielen käyttöön. Niin sanottuihin pieniin (esimerkiksi suomi, ruotsi ja viro) ja isoihin kieliin (esimerkiksi englanti ja ranska) suhtaudutaan eri tavalla: isojen kielten oppimista tuetaan valtiollisesti ja opetetaan pakollisten kurssien osana. Näin monikielisyys on hyväksyttävää, odotettavaa ja pakollista. Toisaalta pienten kielten oppiminen on ihmisten omassa käsissään kansan, kielen ja kulttuurin säilyttämiseksi. (Hassinen 2005, 16.)

Yleinen mielipide kaksikielisydestä on se, että kaksikielisuuden saavuttaminen on todella vaikeaa ja voi johtua niin sanottuun puolikielisyteen eli tilanteeseen, jossa lapsi ei tule toimeen kummallakaan kielellä. Puolikielisydellä on erityisesti Skandinaviassa halventava ja negatiivinen sävy. Esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Neuvostoliitossa poliittisista syistä (esim. rotupolitiikan takia) oli mainostettu yhden, ylemmän luokan ja valtionkielen puhumista ja viitattu kaksikielisuuden haittoihin. Kuitenkin kielen omaksuminen ei ole matematiikkaa, eikä kaksikielisyys tarkoita 50 % yhdestä kielestä kielen taitoja ja 50 % toisesta. Vaikka kielten koodien yhdistyminen, lainaaminen, interferenssi ja koodinvaihto pidetään kielteisinä seikkoina, ne ovat normaalia ja ne kuuluvat kielen omaksumisen prosessiin. Kielten yhdistymistä on eniten kun lapsi on 3–4-vuotias ja se huomattavasti vähenee neljän ikävuoden jälkeen. Kaksikielisten lasten kieli voi kehittyä muita lapsia hitaammin, mutta kaksikielisyydellä on monia myönteisiäkin vaikutuksia kuten esimerkiksi ikätovereitaan parempi selviytyminen testeissä, jotka edellyttävät ajattelukyvyyn joustavuutta, luovuutta ja ongelmaratkaisua, monivivahteisempi maailmankäsitys ja ymmärtäväisempi suhtautuminen toisiin ihmisiin. (Hassinen 2005, 48–50, 132.)

Kielten sekaantuminen on tyypillistä kaksikielisille lapsille. Vaikka lapsi puhuu tällä hetkellä yhtä kieltä, hän saattaa myös käyttää toisen kielen esimerkiksi fonologisen, semanttisen tai morfologisen järjestelmän osia. Selkeä esimerkki on kaksikielisesti kasvava kolmevuotias Sofia, joka saattaa todeta ruokailun aikana: ”ja vill int ha perun o sipul”. Jos kielet on opittava ennen 12 vuoden ikää, on mahdollista saavuttaa virheetön ääntäminen. (Silvén & Sharifan Holma 1998, 324.)

On todistettu, että kaksikieliset lapset yhdistävät kahta kieltä samalla lauseella puhuesaan kaksikielisten ihmisten kanssa. Tämä tukee ajatusta, että lapset ovat tietoisia ympäristön kielestä ja heidän valinta ei ole sattumanvaraista. (Gauthier 2012, 11–12).

Yhteisössä oleva suhtautuminen kaksikielisyyteen vaikuttaa voimakkaasti kielen omaksumiseen. Mitä korkeampi status kaksikielisen kielillä on, sitä korkeampi motivaatio lapsilla on kehittää ja säilyttää molemmat kielensä. (Silvén & Sharifan Holma 1998, 326–327.)

Miten voi tukea kaksikielisyyttä? Lyhyesti sanottuna kaksikielisyyttä voidaan tukea luomalla sellainen ympäristö, jossa lapsilla olisi mahdollisuus toimia mielekkäästi kummasakin kielikontekstissa. Sellaisessa ympäristössä molempia kieliä tuetaan keskusteluilla, lukemisella, järjestämällä toimintaa kummassakin kielikontekstissa sekä tutustumalla toisen kielen ympäristöön. (Hassinen 2005, 55.)

3.3 Lapsen kielen kehityksen ensiaskeleet

Syntymästä lähtien lapsi on valmis sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Hänen kieli kehittyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa häntä hoitavien henkilöiden kanssa. (Hakamo 2011, 13.) Voidaankin sanoa, että lapsen ja vanhemman yhteisen ajan puute uhkaa lapsen kielellisten ja sosiaalisten taitojen rakentamista. Pohjana turvallisen kiintymyssuhteen vanhemman kanssa on lapsen kokemus laadukkaasta vuorovaikutuksesta, jossa lapsi hakee ja saa läheisyyttä. (Hakamo 2011, 13.)

Kun lapsi joutuu poikkeukselliseen kasvuympäristöön, se näkyy myöhemmin hänen kielellisessä ja emotionaalisessa kehityksessä. Niin sanottu susilapsi, joka oli kasvanut eläinten piirissä poikkeuksellisessa kasvuympäristössä, liikkuu nelinkontin, ei osaa puhua eikä ole kiinnostunut ihmisistä. (Helkama ym. 2015, 57.)

Lapsen kielen taidot alkavat muodostua syntymästä lähtien. Lasten huudot ja kyky erottaa äänet ovat sen selkeitä esimerkkejä. Lapset ”imitoivat” aikuisten kieltä ja jatkavat kielen aktiivista käyttöä, jos he saavat positiivisen palautteen aikuisilta. 2–6 vuotiaat lapset oppivat keskimäärin 6–10 uutta sanaa päivittäin. Oppiminen tapahtuu arkielämän tilanteissa ja käytössä olevaa sanastoa lapset käyttävät myöhemmin, kun he opettelevat lukemaan. Mitä laajempi sanasto on, sitä helpommin lukemisen oppiminen sujuu tulevaisuudessa. (Haywood & Perkins 2003, 39.)

Vauva kommunikoi aktiivisesti kehollaan, itkullaan, liikkeillään, ilmeillään ja ääntelyllään vanhempien kanssa. Vanhempien tulee vastata vauvan viesteihin. Vanhempien tuella vauva oppii sanoja ja niiden merkityksiä yhdessä nimen ja ihmetellen. Kielenkehitys on kuitenkin muutakin kuin puhetta. Lapsi oppii, miten katse, äänensävy, ilmeet ja eleet ovat tärkeä osa viestiä. (Aivoliitto 2016.)

Miten kielen kehitys yleisesti etenee? Vastasyntynyt vauva tekee kokonaisvaltaista ääntelyä, mutta vähitellen siihen alkaa tulla vaihtelua: kiljahduksia, murinaa ja lärpättelyä. Puolen vuoden iässä lapsi jokeltelee eli voidaan huomata toistuvia tavurakenteita kuten esimerkiksi pa-pa-pa. Ennen yksivuotissyntymäpäiväänsä lapsi kiinnostuu lähellä oleviin objekteihin ja ihmisiin, hän osoittelee niitä ja pian tuottaa ensimmäiset sanansa. Aikuisen tehtävänä siinä vaiheessa on toistaa, vahvistaa ja jäsentää lapsen havaintoja ääneen, rikastaa lapsen elämää kuvilla, kirjoilla, loruilla ja lauluilla. (Hakamo 2011, 13–14.)

Noin ensimmäisen ikävuoden lopussa tai toisen ikävuoden alussa lapsi alkaa tuottaa ensimmäisiä sanoja, jotka useimmiten ilmaisevat lapsen tarpeita. Puolitoistavuotiaana lapsi käyttää myös sanoja, joilla hän viittaa konkreettisiin esineisiin. (Alekseeva & Yashina 2000, 257.)

Noin kaksivuotiaana lapsi oppii yhdistelemään sanoja toisiinsa. Käytössä olevat muodot ovat verbejä ja substantiiveja, mutta vähitellen myös kuvailevia sanoja ilmestyy puheeseen. Lapsen puhe liittyy tuttuihin arkitilanteisiin ja objekteihin. Iän mukaan lauseet pitelevät ja lapsi oppii uusia taivutusmuotoja. Kolmevuotiaan lapsen puhe on lähes täysin ymmärrettävää. Hän osaa jo entistä paljon enemmän kuten esimerkiksi hän osaa kuvailla tekemistä, esineiden ominaisuuksia ja paikkoja sekä taivuttaa eri sanaluokkien sanoja. Kolmevuotias lapsi on kiinnostunut sana- ja loruleikeistä. Kolmen ensimmäisen vuoden aika on erityisen herkkä alue kielen kehityksen kannalta, koska juuri kolmessa vuodessa lapsi omaksuu äidinkieltä melkein virheettömästi. (Hakamo 2011, 13–14.)

4–5-vuotiaan lapsen kiinnostuksen kohteisiin kuuluvat sadut, kertomukset ja tietokirjat. Esikoulun lähestyessä lapsi on erityisesti kiinnostunut kirjaimiin ja äänteisiin, hän oppii erottelemaan sanoista tavuja ja äänteitä. (Hakamo 2011, 14.)

Kaksikielinen lapsi omaksuu kielioppia samaan tahtiin kuin yksikielinen lapsi. Ensin omaksutaan ”valokiilassa” olevia piirteitä: säännölliset muodot, lyhemmät ja päätteettömät muodot, yksimuotoiset ja johdonmukaiset muodot. (Hassinen 2005, 101.) Kaksi tai useampi kieli eivät sekoita lasta. Jo viisikuukautinen lapsi on tietoinen siitä, että hän kuu-lee kaksi eri kieltä vaikka äänet olisivat hyvin samankaltaisia. (Macrory 2006, 164.)

4 TOISEN KIELEN OPPIMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

4.1 Kasvattajien merkitys lasten kielellisessä kehityksessä

Kuten Haywood ja Perkins toteavat (2003, 38), kasvattajilla on merkittävä rooli lasten kielen kehityksen tukemisessa. Kun kasvattajat rohkaisevat suullisen kielen käyttöä, näin syntyy suotuisa pohja lukemisen ja kirjoittamisen oppimiseen. Kielellisesti suotuisissa ympäristöissä lapsille puhutaan paljon ja aktiivisesti kuunnellaan lasta kun hän puhuu. Alkuvaiheessa lapsi tarvitsee aikuisten apua kielen oppimisessa samoin kuin hän tarvitsee vanhemman tukea kävelemään oppimisessa.

Miten kasvattaja voi auttaa maahanmuuttajataustaista lasta ymmärtämään suomen kieltä paremmin? Yleisesti sanottuna, kasvattajan tulee ylläpitää lapsen mielenkiintoa kielen oppimiseen, tehdä jokaisesta tilanteesta kielenoppimistilanne ja välttää rutiinimaista työskentelyä. Parhaimmat tulokset saadaan, jos annetaan lapselle mahdollisuuksia omaksua kieltä kaikkien aistikanavien kautta, ei ainoastaan kuuntelemalla. Lapsen kielen taito paranee ja sanavarasto rikastuu toisten ihmisten avulla. Kaikki perushoitotilanteet vahvistavat suomen kielen oppimista ja jokainen tilanne kannattaa hyödyntää. Kasvattajan tehtävänä on auttaa lasta ymmärtämään kaikkia arkipäivän tilanteita päivähoitossa. Leikkitilanteet ovat erinomainen keino auttaa lasta kommunikoimaan muiden lasten kanssa. Aikuisen kannattaa aktiivisesti osallistua leikkitilanteiden suunnitteluun ja leikkitilanteisiin, koska näin hän voi antaa mallin siitä, miten kieltä puhutaan ja mihin kieltä tarvitaan lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. (Koponen 2008)

Lasten menestymisen ja terveen itsetunnon muodostamisen kannalta tärkeintä on se, että kasvattajalla itsellä on korkeat odotukset ja positiiviset asenteet kaikkia lapsia kohtaan. Vaikka maahanmuuttajataustainen lapsi ei hallitse vielä täydellisesti valtakulttuuria ja -kieltä, hänellä on varmasti muut vahvat puolet ja niitä pitää huomioida. (Paavola & Talib 2010, 228–229.)

Tiedetään, että kasvu ympäristö vaikuttaa paljon toisen kielen omaksumiseen. Lapsille ensisijaiset kasvu ympäristöt ovat koti, päiväkotikieli ja koulu. Aktiivinen kaksikielisyys on mahdollista vain siinä tapauksessa, että lapsilla on mahdollisuus kuulla ja käyttää jatku-

vasti molempia kieliä. Kielen valinta on yleensä tilannesidonnaista: ensimmäistä äidinkieltä käytetään perhepiirissä, toista ystävien ja päiväkodin henkilökunnan kanssa. Näin eri osa-alueilla toinen kieli on toista vahvempi. (Silvén & Sharifan Holma 1998, 319.)

Siinä tapauksessa kun niin sanottu kotikieli ja ympäristökieli ovat erilaisia, varhaiskasvatuksen henkilöstön ja lapsen vanhempien pitää toimia hyvänä tiiminä lapsen kasvattamisessa kaksikieliseksi. Päiväkodin toiminnan tulee tukea sekä lapsen äidinkielen että ympäristökielen oppimista. Kuitenkin vanhemmilla on ensisijainen vastuu oman äidinkielen säilyttämisestä, mikä vaatii heiltä aktiivista työtä. (Halme & Vataja 2011, 15.)

Varhaiskasvatuksen tavoite maahanmuuttajataustaisia lapsia kohtaan on suomen kielen taidon kehittäminen ja toimivan kaksikielisyyden saavuttaminen eli sellaisen tuloksen saavuttaminen, että lapsi pystyisi tulemaan toimeen molemmilla kielillä. (Hassinen 2005, 143.)

90-luvulta lähtien Suomessa on yritetty kehittää monikulttuurista päivähoitoa. Kehittämistoimen tuloksina on lainsäädännössä huomioitu maahanmuuttajalapsen ja heille kuuluvat oikeudet. Kuitenkin on olemassa monia ongelmia jopa termien tasolla ja niiden nousevissa määräyksissä. Vaikka on selkeitä eroja esimerkiksi kaksikielisten perheiden, joiden lapsi on syntynyt Suomessa ja ei-suomea puhuvien perheiden, joiden lapsi on syntynyt ulkomailla välillä, käytännössä nämä kaikki lapset ovat maahanmuuttajataustaisia. Juuri taustan takia sellaisten lasten tarpeet ovat erilaisia: kaksikielinen lapsi pärjää hienosti tavallisessa suomalaisessa päiväkotiryhmässä, kun yksikielinen lapsi tarvitsee suomen tukea. (Hassinen 2005, 143–144.)

Kasvattajien suhtautuminen kaksikielisyyteen ja lasten taustaan on tärkeää. Äänensävyistä, katseista ja ilmeistä pienikin lapsi ymmärtää ihmisten asenteet. Pahemmassa tapauksessa lapsi voi aloittaa välttämättä kotikielen käyttöä kokonaan, mikä on ymmärrettävää: lapsi haluaa kuulua johonkin ryhmään eikä halua tulla oudoksi linnuksi. (Hassinen 2005, 146.)

Kuvitellaan, että samassa lapsiryhmässä on sekä suomenkielisiä että vieraskielinen lapsi. Aikuinen siinä tapauksessa voi toimia hyvänä esimerkkinä muille lapsille. Kun muut lapset huomaavat ja näkevät, miten aikuinen selittää ja ohjaa maahanmuuttajataustaista lasta ymmärtämään paremmin suomen kieltä, he myös omaksuvat tavan tukea ja auttaa. (Koponen 2008.)

Huumori on hieno asia, mutta kasvattajien tulee pitää mielissä, että lapsi ei aina ymmärrä, miksi hänen sanoille nauretaan ja se voi tuntua nololta. Myös muut lapset huomioivat nopeasti ja herkästi aikuisen reaktion. On hyvää selittää, että sanoilla on erilaisia merkityksiä eri tilanteissa. Kuuntelemalla ja huomioimalla tarkasti lapsen käyttämiä sanoja voidaan auttaa häntä paremmin ymmärtämään kieltä ja käyttämään kieltä monipuolisemmin. Mitä varmemmaksi lapsi kokee itsensä, sen paremmin hän rohkaistuu käyttämään suomen kieltä ja uusia vähän vieraampiakin sanoja. (Koponen 2008.)

Varhaiskasvattajan tulee ymmärtää, että hänen oma kielenkäyttötapa vaikuttaa suoraan lapsen kielitaidon kehittämiseen. Jos käytetään pelkästään arkikieltä, lapsikin oppii vain arkikieltä. Kasvattajan tulee tietää suomen kielen rakenteita ja niiden oikeaa käyttöä. Rikas kasvattajan kieli opettaa lapselle paljon vaikka perinteistä opetusta ei tapahdu. Hyvä kieli on innostava, selkeä ja johdonmukainen. (Halme & Vataja 2011, 26.)

Jokainen meistä tottuu puhumaan tietyllä tavalla ja valitettavasti se ei ole välttämättä kaikille selvää ja niin ymmärrettävää kuin luulemme. Hyvä esimerkki on tyypillinen kysymys, jota kysytään usein päiväkodissa: korjaatko nuo lelut kun kerran leikit niillä? Miksi leluja pitää korjata, ovatko ne menneet rikki? Kysymyksen tarkoitus on siivota lelut, mutta se ei ole niin selvää maahanmuuttajataustaisille lapsille kuin suomea äidinkielenään puhuville. Tässä on toinen esimerkki: päiväkodissa lastenhoitaja kysyy lapselta ”Menäänkö ulos?”. Lapsi ei oikeastaan voi vastata tähän kysymykseen kieltävästi, koska tarkoitus on ”Nyt menemme ulos!”. Kannattaa käyttää sellaisia kysymys-muotoja, että lapsella olisi mahdollisuus vastata kieltävästi. Usein arkipäivän tilanteissa ihmiset käyttävät suomen kielen sanoja ja sanontoja ajattelematta niiden syventävää merkitystä. Sillä, millaista kieltä lapsi kuulee, on merkitystä lapsen omaksumalle kielelle. Siksi varhaiskasvattajan tulee kiinnittää erityistä huomiota omaan kielenkäyttötapaansa ja käyttää selkeää kieltä. (Koponen 2008.)

Kielen niin sanottua sosiaalisaationäkökulmaa liian vähän korostetaan kotoutumisessa ja uuden kielen oppimisessa. Yleiset kielenkäyttömallit suomalaisessa yhteiskunnassa eivät välttämättä ole tuttuja ja selkeitä maahanmuuttajataustaisille lapsille. Fraasien ulkoa opetteleminen ei riitä, pitää myös opettaa lapsia esimerkiksi miten pyydetään, miten käsketään ja millä ilmeillä tiettyjä asioita viestitetään, että ei tulisi väärinkäsityksiä. (Paa-vola & Talib 2010, 232–233.)

Arkipäivän monikulttuurisuus on helpompaa kuin luullaan. Tärkeä asia monikulttuurisessa varhaiskasvatuksessa on se, että kaikilla lapsilla pitäisi olla hyvää yhdessä

omassa ryhmässään. Pienillä arkipäiväisillä teoilla kasvattaja voi tehdä lapsen kielen oppimisen onnistumiseksi. Sitä varten hänen kannattaa ennen kaikkea tutustua lapsen perheeseen, taustaan ja kielen käyttötapoihin. On hyvää myös oppia vaikka muutamia sanoja lapsen äidinkielellä ja pyytää vanhempia mukaan päiväkodin toimintaan. (Koponen 2008.)

Oma kulttuurimme rajaa meidän ymmärrystä. Kulttuurimme arvot ja elämäntavat saataan kokea ainoina oikeina ja muita kulttuuria vain suvaitaan (Paavola & Talib 2010, 77). Esimerkiksi voidaan ajatella tilannetta kun vähemmistölapsen huoltajat pyytävät, että heidän lapsi ei osallistuisi päiväkodin Halloween-aiheiseen juhlatilaisuuteen. Toisaalta voidaan ajatella, että lapsi jää ilman elämyksellisiä kokemuksia, jotka ovat merkittäviä yhteisöllisyyden kannalta. Toisaalta tilannetta voi hahmottaa myös niin, että perheen uskonnon mukaisesti lapsen osallistuminen tällaiseen juhlaan on täysin sopimatonta ja näin se ei aiheuta mielipahaa huolestuneelle kasvattajalle.

Monikulttuurinen ammatillisuus viittaa muun muassa itseymmärrykseen ja kykyyn pohtia omaa toimintaa ja tarkastella ulkopuolisin silmin. Se viittaa myös empatiaan ja kykyyn hahmottaa erilaisia omasta kulttuurista poikkeavia todellisuuksia ja elämänmuotoja. (Paavola & Talib 2010, 81–82).

Minkälaisia toimintoja voi järjestää päiväkodissa, jotta se tukisi lasten kielen kehitystä? Niitä on paljon erilaisia. Imeväisikäisille ja pikkulapsille sopii lukeminen ainakin 30 minuuttia päivässä, puhuminen heidän kanssaan, eri lähellä olevien objektien nimeäminen ääneen, ohjeiden antaminen kuten: "Voisitko tuoda hattusi? Ihanaa, että löysit sen. Nyt laita se päälle!", leikki "Seuraa johtajaa", keskustelu perhevalokuvista ja avointen kysymyksien antaminen. On hyvää tarjota esikoululaisille rekvisiittaa kuin esimerkiksi hammaslääkärin laukku, että ne voivat keskustella kesken leikin uusista aiheista. Esikoululaisille sopii myös seuraavat toiminnot: lukeminen tai tarinoiden kertominen päivittäin, keskustelu lasten omista piirroksista, leikki "eri tuotteet pussissa", luonnon äänteiden kuunteleminen ja sitten keskustelu, erilaiset retket, eri päiväkodin tuotteille tarrojen tekeminen ja lukeminen lasten kanssa, sadutus ja monet muut. (Haywood & Perkins 2003, 41.)

4.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristön merkitys lapsen toisen kielen oppimiselle

Laadukas oppimisympäristö on merkittävä asia maahanmuuttajataustaisen lapsen sopeutumiselle ja suomen kielen oppimiselle. Hyvin järjestetty ympäristö lisää turvallisuuden tunnetta, mielenkiintoa ja houkuttelee lasta käyttämään suomea. Jo materiaalien ja leikkivälineiden hankinnassa olisi hyvää huomioida lasten taustoja. Esimerkiksi kotileikkeihin hankitaan nukkeja, joilla on eri ihonvärit, nukkejen vaatteet voivat olla eri kulttuureista ja kotileikin astiat voivat kuvastaa eri maiden syömistapoja. Päiväkotiryhmän seinille voidaan laittaa materiaalia, joiden avulla lapset voivat tutustua eri kulttuureihin. (Halme & Vataja 2011, 91.)

Roolileikki ja käsinuket ovat erinomainen mahdollisuus houkutella jopa ujon lapsen käyttämään kieltä: roolia esittävä lapsi rohkaistuu käyttämään kieltä eri tavalla kuin muissa arkitilanteissa. Askartelutuokiot ovat suosikkeja maahanmuuttajataustaisilla lapsilla, koska ne antavat lepo hetken suomen kielen puhumisesta. Kun lapsi saa positiivisen palautteen askartelutehtävän suorituksesta, hän kokee onnistumista ja hänen itsetunto vahvistuu. Aikuisten on hyvä muistaa, että ei saa antaa positiivista palautetta ainoastaan suomen kielen hyvästä käytöstä. Kirjanurkkaus ja satukasetit on hyvä keino tutustua suomenkieliseen lastenkirjallisuuteen. Hiekka- ja vesileikki ovat erityisesti sopivia maahanmuuttajataustaisille lapsille, koska niissä ei vaadita suomen kielen taitoa ja lapsi voi toimia tasavertaisena ryhmän jäsenenä. (Halme & Vataja 2011, 91–92.)

4.3 Lasten tietoisuus kielestä ja kielelliset leikit

Kun lapsi osaa esimerkiksi vastata kysymykseen, onko sana juna pitkä vai lyhyt oikein, voidaan sanoa, että hänen kielellinen tietoisuus on herännyt. Alussa lapselle sana viittaa vain johonkin asiaan, mutta hän ei pysty vielä käsittelemään kieltä itsessään. Kielellinen tietoisuus jaetaan viiteen osaan. Osat ovat seuraavia: fonologinen eli äänitietoisuus, morfologinen tietoisuus, syntaktinen tietoisuus, semanttinen tietoisuus ja pragmaattinen tietoisuus. (Hakamo 2011, 54–55.)

Fonologinen tietoisuus on erittäin tärkeä asia lukutaidon valmiuksien kannalta. Fonologinen tietoisuus tarkoittaa kykyä hajottaa sanoja osiinsa ja tunnistaa eri ääniteitä. Esimerkiksi riittäminen ja kirjainten muuttaminen sanoiksi on mahdoton tehtävä ilman äänirakenteen oivaltamista. Morfologinen tietoisuus on sanojen rakentamisen ja taipumisen

oivaltamista. Syntaktinen tietoisuus on kielten sääntöjen ymmärtämistä ja lausetajua. Semanttinen tietoisuus on kyky ymmärtää sanojen merkitystä ja esimerkiksi kyky havaita synonyymejä. Pragmaattinen tietoisuus on kielen käyttötehtävän ymmärtämistä. Se tarkoittaa sitä, että lapsi osaa käyttää kieltä tarkoituksenmukaisesti eri viestintätilanteissa. Hän osaa esimerkiksi kutsua, kuvailla, perustella, pyytää, vaatia, arvioida jne. (Hakamo 2011, 55.)

Lapsen kielellisen tietoisuuden kehitys on yksilöllisesti etenevä prosessi, mutta kielileikit ja kielitajua edistävät tehtävät ovat hyödyllisiä kaikille päiväkotikäisille lapsille. Toisaalta esikouluikäisten lasten on erittäin hyödyllistä pureutua sanojen sisäisiin äänneisiin, tavuihin ja sanarytmiin, että he saisivat hyvät valmiudet lukemisen oppimiseen. (Hakamo 2011, 58.)

Kielellistä tietoisuutta voi kehittää varhaiskasvatuksen keinoin. Satujen, tarinoiden ja kuvakirjojen kuuntelu on vanha hyödyllinen työmenetelmä. Sadutus on erinomainen tapa oppia ilman varsinaista opetusta. Sadutus-menetelmässä lapsi kertoo sadun tai tarinan, mikä voi olla keksittyä tai totta ja aikuinen kirjoittaa tarinan tai sadun paperille ja lukee sen lapselle ääneen. Tämän jälkeen lapsi voi vielä muuttaa jotain halutessaan. Sadutuksen avulla aikuinen voi tutustua lapsen tunteisiin ja ajatuksiin, ja lapsi oppii ilmaisemaan itseään ja rohkaistuu käyttämään kieltä. Niin sanottu kuvalukeminen on työmenetelmä, jonka tavoitteena on harjoitella kuvien sanoman ymmärtämistä, kehittää päättelykykyä ja rikastaa sanavarastoa. Runojen kieli on värikäs ja tarttuu lapsen mieleen. Runot kehittävät kielen tajua, rikastavat kieltä ja sanavarastoa. Loruleikit ja arvoitukset kehittävät mielikuvitusta, viihdyttävät ja näyttävät lapsille, että kielillä voi myös leikkiä. (Hakamo 2011, 60–63.)

5 IDEASTA LOPPUTUOTTEEKSI

5.1 Opinnäytetyöni tavoite, aikataulu ja toteutus

Toiminnallisen opinnäytetyöni tavoitteena on parantaa toimintaympäristön kielen kehittämistä tukevaa toimintaa. Idea opinnäytetyöstä syntyi vuoden 2016 alussa. Aiheen valintaan ja rajaamiseen vaikutti toimeksiantajan tarve kehittää päiväkodissa käytössä olevaa kielen tukevaa toimintaa.

Helmikuun alussa tapasin suomalais-venäläisen päiväkodin Miska-talon johtajan kanssa ja suullinen työharjoittelusopimus oli sovittu. Samana aikana esittelin opinnäytetyön alustavan aiheen ja ajatuksiani lopputuotteesta. Siinä vaiheessa alustavaa aihetta laajennettiin ja lopputuotteen muoto oli vielä ideatasolla.

Helmikuun lopussa aloitin teoriapohjan kokoamisen ja aiheen tutkimisen. Maaliskuun puolessavälissä oli laadittu työharjoittelusuunnitelma. Toukokuussa pidettiin kehittämistyöryhmän kanssa ryhmä- ja yksilöhaastattelut sekä havainnoin Miska-talon kasvattajien toimintaa. Kerätyt tiedot olivat kehittämistyön lähtöpisteenä. Syksyllä 2016 kuusi työmenetelmää oli kokeiltu ja saatu palautteita henkilöstöltä ja lapsilta. Syksyllä lopputuotteen muoto oli päätetty. Lokakuussa työmenetelmien kokoelma oli jaettu toimeksiantajalle ja ajatuksena oli, että se otetaan heti käyttöön.

Aluksi keväällä 2016 ajatuksissa oli se, että työn lopputuotteen pitää olla menetelmämalli, mutta se muuttui syksyllä 2016. Toive menetelmien kokoontumasta erillisten pussien muodossa tuli toimeksiantajalta. Helposti käytettävissä oleva konkreettinen lopputuote on juuri sitä, mitä toimeksiantajani odotti. Päiväkodille on myös tärkeää lasten osallistuminen ja mahdollisuus vaikuttaa toimintaan. Syyskuun lopussa syntyi myös sellainen idea, miten voi täydentää menetelmien kokoelmaa ja sen tuloksena oli tiedote lasten kasvattajille ja huoltajille kaksikielisyydestä ja sen tukemisesta.

Kehittämistyön eteneminen vaiheittain on esitetty seuraavalla taulukolla:

Taulukko 1. Kehittämistyön eteneminen

AIKA	TOIMIJAT	MENETELMÄT	TUOTOS	DOKUMEN- TOINTITAPA	
2/2016	Päiväkodin johtaja	Puhelin Sähköposti	Opinnäytetyön alustavan aiheen esittely Yhteistyön aloittaminen	Muistiinpanot Sähköposti	SUUNNITTELU
2/2016	Päiväkodin johtaja	Dialoginen keskustelu Kirjallisuuden lukeminen	Opinnäytetyön aiheen rajaaminen ja lopputuotteen alustava muoto	Muistiinpanot	
3–4/2016	Opinnäytetyön tekijä	Kirjallisuuden lukeminen	Teoriapohjan suunnittelu	Opinnäytetyöraportti	
5/2016	Kehittämistyöryhmä	Suunnittelukokous Haastattelut (ryhmä- ja yksilö) Havainnointi	Opinnäytetyön aiheen ja tavoitteiden esittely Nykyisen tilanteen kartoitus	Muistiinpanot	ORGANISOINTI
6–8/2016	Opinnäytetyön tekijä	Venäjänkielisiin työmenetelmiin tutustuminen	Alustava työmenetelmien kokoelma	Muistiinpanot Opinnäytetyöraportti	
9/2016	Esiopetusta antava lastentarhanopettaja	Dialoginen keskustelu Kirjallisuuden lukeminen	Alustavien työmenetelmien esittely ja tarkentaminen	Muistiinpanot Opinnäytetyöraportti	
9–10/2016	Esiopetusta antava lastentarhanopettaja Opinnäytetyön tekijä Lapsiryhmä	Kokeileva toiminta (6 toimintakertaa) Havainnointi Dialoginen keskustelu	Palaute Itsearviointi Kehittämistyön raportointi Tuotoksen liissäosa: tiedote	Muistiinpanot Opinnäytetyöraportti	TOTEUTUS
10/2016	Kehittämistyöryhmä	Arviointikeskustelu	Palaute Kehittämistyön raportointi Tuotoksen viimeistely ja jakaminen	Muistiinpanot Opinnäytetyöraportti	VIIMEISTELY & ARVIOINTI

5.2 Kehittämistehtävät

Kehittämistehtävänä oli kielen kehitystä tukevien työmenetelmien kokoelman laatiminen. Havainnoitiin käytössä olevia päiväkotit Miska-talon kielen kehitystä tukevia työmenetelmiä. Löydettiin uusia, tarkoitukseensa sopivia työmenetelmiä. Vasta syksyllä 2016 ilmestyi myös ylimääräinen kehittämistehtävä: tiedotteen laatiminen. Tiedote koostui lyhyestä kuvauksesta kaksikielisyyden ilmiöstä ja kaksikielisyyden tukemisesta. Tiedote oli laadittu kahdella kielellä ja suunnattu sekä kaksikielisen päiväkodin kasvattajille, että kaksikielisten lasten huoltajille. Sen lisäksi kehittämistehtävänä oli uusien kieltä tukevien työmenetelmien kokeilu käytännössä lapsiryhmässä.

5.3 Kehittämisen menetelmät

Dialoginen keskustelu

Kehittämistoiminnan edellytyksenä on ihmisten aktiivinen osallistuminen ja vuorovaikutus. Osallistuminen perustuu sellaiseen vuorovaikutukseen, jossa osallistujat ovat rinnakkaisia. Dialogisessa keskustelussa pyritään sellaiseen ratkaisuun, jonka kaikki puolet voi hyväksyä. Toisin sanoen aina etsitään kompromisseja ja kompromissina voi olla jopa aikaisemmista näkökulmista poikkeava ratkaisu. (Toikko & Rantanen 2009, 89, 92–93.)

Dialoginen keskustelu oli koko kehittämisprosessissa käytössä. Huomioin aina toisten kehittämisprosessiin osallistuvien puolien näkemyksiä ja pyrittiin sellaiseen ratkaisuun, joka olisi kaikkien puolien mielestä oikeudenmukainen ja sopiva.

Helmikuun alussa kasvokkaisessa tapaamisessa Miska-talon päiväkodin johtajan kanssa ilmeni ensimmäisiä erimielisyyksiä opinnäytetyöni aiheen valinnasta. Edellisen kommunikoinnin perusteella sain vahvistuksen, että maahanmuuttotaustaisten lasten venäjän kielen kehityksen tukeminen on tärkeä, kiinnostava ja päiväkodille sopiva aihe, josta voin tehdä opinnäytetyön. Dialogisessa keskustelussamme tuli selville se, että Miska-talossa on myös lapsia, jotka ovat vasta tulleet Suomeen vanhempien kanssa eivätkä osaa suomen kieltä vielä lainkaan. Päiväkodilla on tärkeä rooli maahanmuuttajataustaisten lasten kotoutumisessa ja suomen kielen opettamisessa. Edellä mainittujen syiden takia päiväkodin johtajan mielestä tämänhetkinen tilanne vaatii konkreettista toimivaa työkalua, jota olisi helppo ottaa käyttöön ja joka tukisi sekä venäjän, että suomen kielen kehitystä. Tämä ehdotus tyydytti meidän molemmat ja oli hyväksytty.

Yksilö- ja ryhmähaastattelut

Tutkimusmenetelmien käyttö toiminnallisessa opinnäytetyössä on sopivaa siinä tapauksessa, kun esimerkiksi kohderyhmän tarpeista ei tiedetä riittävän paljon tai aiheesta on vähän julkaistua tietoa (Vilkka & Airaksinen 2003, 57).

Kehittämistyössä tiedonhankintamenetelmät ovat suurin piirtein samoja kuin tutkimuksessa tutkimusmenetelmät, mutta niiden käyttö on joustavampaa kuin tutkimustyössä. Erilaiset haastattelutyypit kuten esimerkiksi strukturoitu-, teema- ja avoinhaastattelu ovat perinteisiä tutkimusmenetelmiä. (Salonen 2013, 23.)

Aineiston keräämisen keinona toimii sekä yksilö- että ryhmähaastattelu riippuen kehittämistyön tavoitteista. Yksilöhaastattelun tapoja ovat joko lomake- tai teemahaastattelu. Kuitenkin haastattelutapa tulee valita sen mukaan, millaista ja miten tarkkaa tietoa toiminnallisen opinnäytetyön tueksi tarvitaan. (Vilkka & Airaksinen 2003, 63.)

Ryhmähaastattelun etuna on se, että sillä voi saada tietoa nopeasti ja samanaikaisesti. Kollektiivinen muistelu auttaa muistamaan menneisyyden tapaukset tarkemmin, haastateltavat voivat muodostaa yhteisen monipuolisemman näkemyksen jostain asiasta. Yksilö- ja ryhmähaastattelut tuovat erilaista tietoa. Joskus samassa tutkimuksessa käytetään molempia tapoja, jotta tietoa voisi vertailla ja olisi mahdollista saada monipuolista tietoa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a.)

Ensimmäinen haastattelu kehittämissyöryhmän kanssa oli pidetty toukokuussa 2016 avoimen ryhmähaastattelun muodossa. Avoimessa haastattelussa en käyttänyt haastattelulomakkeita, koska ne eivät sovellu siihen, vaan minulla oli valmiina teemat, joista halusin saada tietoa. Valikoin ryhmähaastattelumuodon siksi, että halusin, että ryhmän jäsenet auttaisivat toisia muistamaan esimerkiksi käytössä olevia kielen tukevia toimintamuotoja ja saamani tiedot olisivat monipuolisia. Ryhmän jäsenet työskentelivät myös eri-ikäisissä lapsiryhmissä ja ryhmien toimintamuodot olivat iänmukaisia ja hieman erilaisia. Huolehdin siitä, että keskustellaan kaikki teemat läpi ja jokainen haastateltava saisi puhevuoron ja mahdollisuuden esittää omia näkemyksiään.

Avoimen ryhmähaastattelun jälkeen pidin yhden tarkentavan lomakehaastattelun ja huomioin erityisesti kohdat, jotka jäivät vähäksi tai epäselville. Haastattelulomake löytyy opinnäytetyöraportin liitteenä.

Haastattelujen tarkoituksena oli kartoittaa päiväkodin kielen kehityksen tukevan toiminnan nykytilaa, sen muotoja ja kuunnella toivomuksia kehittämistyöstä. Saadut tiedot olivat kehittämistyön lähtöpisteenä. Ainetiedot ryhmiteltiin aiheen mukaisesti. Aiheet olivat seuraavia: Miska-talon kielen kehityksen tukevan toiminnan muotoja ja esimerkkejä, lasten kiinnostuksen kohdat päiväkodin toiminnan kannalta, kehittämistyöryhmän toivomuksia kehittämistyön lopputuotteesta ja kaksikielisten lasten kieleen liittyvät ongelmalliset kohdat.

Järjestäessäni haastatteluiden avulla saatuja tietoja, yritin saada selville: mitä tehdään nyt Miska-talossa? Mitä pitää kehittää? Miksi? Miten?

Haastattelin kolmea lastenhoitajaa ja yhtä lastentarhanopettajaa, joka toimii myös esiopetuksessa. Vastauksien perusteella voidaan sanoa, että kyseisessä päiväkodissa ei ole säännöllistä kielen kehityksen tukevaa toimintaa. Tarkoitan sitä, että Miska-talossa ei pidetä esimerkiksi Suomi toisena kielenä -oppimistuokioita. Onko se sitten huono asia vai ei? Suomi toisena kielenä -didaktiikan yliopistonlehtori Helsingin yliopiston Opettajankoulutuslaitoksesta Maria Kelan mukaan kun päiväkodin suomi toisena kielenä -tuokioiden tarvetta arvioidaan, pitää ensin pohtia siitä, miten tämän hetkinen toteutettava toiminta vastaa ryhmän lasten kielen kehityksen tavoitteisiin. Suomi toisena kielenä -tuokioiden määrää ja sisältöä pohtivan kasvattajan on pohdittava myös sitä, millaisia kieltä kehitystä tukevia toimintahetkiä päiväkodin arjessa on jo tarjolla ja kuinka niitä voitaisiin kielellisesti rikastaa. (Kela 2012.)

Kuitenkin käytössä on erilaisia työmenetelmiä, jotka muun muassa tukevat kielen kehitystä. Konkreettisia työmenetelmien esimerkkejä esitettiin Havainnointi-otsikon alla.

Halusin selvittää myös, mistä päiväkodin toiminnasta lapset pitävät eniten. Sain paljon vastauksia ja tässä ovat pääkohdat:

”Jotkut lapset eivät tykkää lainkaan satujen kuuntelemisesta, mutta tykkäävät paljon pöytäteatterista.”

”Lapset nauttivat todella paljon roolivaatteista ja musiikista.”

”Lapset tykkäävät olla toiminnan aktiivisena osallistujana.”

”Lapset tykkäävät nykyaikaisista hahmoista kuten Pokemonista todella paljon.”

Sain myös paljon erilaisia toivomuksia työni lopputuotetta varten kuten:

”Voiko löytää sellaisia työmenetelmiä, että niitä käytetään samana aikana kahdella kielellä?”

”Me halutaan arkielämä-aiheisia työmenetelmiä.”

”Lyhyet työmenetelmät sopisivat parhaiten.”

”Olisi hyvä, jos työmenetelmät pohjautuivat satuihin.”

”Jos työmenetelmä pohjautuu satuun, sen pitää olla tuttu satu lapsille.”

”Haluaisimme, että työmenetelmät sopisivat pienryhmätoiminnalle.”

”Työmenetelmän pitää olla helppokäyttöinen ja toimiva.”

Kaksikielisten lasten kieleen liittyvät ongelmalliset kohdat olivat kehittämistyöryhmän jäsenten mielestä esimerkiksi sellaista, että monilla lapsilla on yksi dominoiva kieli ja sellaiset lapset eivät uskalla käyttää toista kieltä paitsi jos se on välttämättä. Tässä on yksi selkeä esimerkki. Miska-talon periaatteiden mukaan ruokatilanteessa pöydän ääressä puhutaan sitä kieltä, mitä tämän pöydän aikuinen johdonmukaisesti käyttää. Esikouluikäiset lapset istuvat samalla pöydällä oman esiopetusta antavan lastentarhanopettajan kanssa. Jotkut lapset puhuvat keskenään omaa äidinkieltään eli venäjää vaikka lastentarhanopettaja on suomenkielinen eikä ymmärrä venäjää. Tämän lastentarhanopettajan piti useasti muistuttaa lapsia, että hänen pöydällä puhutaan suomea. Toiset mainitut ongelmat olivat kielten sekoittaminen nuoremmilla lapsilla ja se että kaksikieliset lapset yleensä aloittavat puhumaan myöhäisemmässä iässä kuin yksikieliset. Ongelmia tuottaa myös se, että nuoremmat lapset tekevät paljon virheitä puhumalla venäjää esimerkiksi käyttäessä omistuspronomineja.

Havainnointi

Osallistuva, tiedossa oleva ja ulkopuolinen havainnointi kuuluvat kehittämistyön tiedonhankintamenetelmiin (Salonen 2013, 23). Havainnointia voidaan käyttää itsenäisesti tai toisen työmenetelmän tukena. Havainnoinnin vahvuutena on se, että sen avulla saadaan välitöntä ja suoraa tietoa yksilöiden ja ryhmien toiminnasta ja käyttäytymisestä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b.)

Tekemäni havainnointi keväällä 2016 oli osallistuva ja sen tarkoituksena oli toimintaympäristön kielen kehityksen tukevan toiminnan nykytilan selvittäminen. Osallistuvan ja ulkopuolisen havainnoinnin eron kriteeri on se, onko havainnoija ennen kaikkea tutkijan

roolissa vai onko hänellä muitakin tärkeitä rooleja (Eskola & Suoranta 1998, 101). Havainnoinnin aikana keväällä 2016 olin ensisijaisesti harjoittelijana ja minun vastuulla oli erilaisia lastenhoitoon liittyviä avustavia tehtäviä.

Sinä aikana en järjestänyt vielä itse kieltä tukevia oppimistuokioita, mutta seurasin Miska-talon kasvattajien toimintaa, havainnoin erilaisia oppimistuokioita ja tein muistiinpanoja. Sekä havainnoinnin että haastattelujen tuloksena oli muun muassa seuraava lista, joka kostuu Miska-talon aktiivisessa käytössä olevista työmenetelmistä, jotka vahvistavat lapsen kielellistä kehitystä. Työmenetelmät olivat seuraavia:

Yksi henkilö – yksi kieli.

Miska-talon lapset ovat tottuneita siihen, että kaikki työntekijät puhuvat vain omaa äidinkieltään heidän kanssaan ja toimintahetket pidetään eri kielissä riippuen henkilöstön äidinkielestä. Tämä työmenetelmä saa vahvistusta myös opetushallituksen laatimissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa vuodesta 2016, jossa luvussa 4.6 annettiin määräys, että kaksikielisen varhaiskasvatuksen toiminnassa pyritään siihen, että jokainen työntekijä käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä (Opetushallitus 2016b).

Venäjänkieliset ja suomenkieliset sormileikit

Miska-talon päiväpiirin ja siirtymätilanteiden aikana alle 3-vuotiaiden lasten kanssa pidetään muun muassa sormileikkejä kuten esimerkiksi Missä on peukalo (suomi, venäjä) ja Varis (venäjä).

Kaksikielinen pöytäteatteri

Pöytäteatterissa esitetään perinteisiä venäläisiä ja suomalaisia satuja kuten esimerkiksi Pullapoika ja Kana ja kultamuna. Sadussa toinen hahmo puhuu suomea ja toinen puhuu venäjää. Kasvattajien mielestä pöytäteatteri on erinomainen keino, jonka avulla lapset voivat tutustua satumaailmaan. Jotkut Miska-talon lapset eivät ole kiinnostuneita satukirjojen kuuntelemiseen ja tulevat nopeasti kyllästyneeksi kun kasvattaja lukee heille, mutta pöytäteatteri on päinvastoin hauska, täynnä virikkeitä ja pitää hyvin lapsen huomiota.

Saman kirjan lukeminen kahdella kielellä

Päiväkodissa on saatavilla esimerkiksi seuraavat kirjat sekä suomen että venäjän kielillä: Nalle Puh, Fedja-setä, kissa ja koira, Kalevala sekä Mauri Kunnaksen kirjoja.

Kuvitettujen kirjojen lukeminen

Miska-talossa on yleistä, että kasvattaja katsoo 2–3-vuotiaiden lasten kanssa yksinkertaisia kuvakirjoja ja pyytää lapsia vuorotellen näyttämään tai sanomaan ääneen erilaisia tuttuja esineitä. Kuvitettujen kirjojen avulla voi laajentaa sanastoa esimerkiksi seuraavilla osa-alueilla kuten värit, numerot, kehonosat jne. Apukysymyksien avulla voi rohkaista lasta puhumaan omasta kokemuksestaan, joka liittyy kirjassa kuvattuun esineisiin.

Lorut, runot ja laulut

Päiväkodissa molemmissa ryhmissä on käytössä lorupusseja. Lorupussi on kangaspussi, jonka sisällä on lorukortteja. Korttien toisella puolella on kuva ja toisella on loru tai runo. Miska-talon molemmissa lapsiryhmissä on oma lorupussi, pienemmille lapsille on valikoitu helpompia runoja. Lorupussihetki alkaa yhteisestä laulamisesta ”Kuka saa, kuka saa lorupussiin kurkistaa, tillin tallin tömpsis”. Vuorotellen lapset ottavat yhden kortin katsomatta pussiin ja sitten kasvattaja lasten kanssa katsoo kuvan, sitten kasvattaja lukee runon ja lapset kuuntelevat.

Esikouluikäisten opetuksessa on käytössä esimerkiksi viikonpäiväloru. Se on hyvin toiminnallinen, koska lapset samana aikana toistavat lastentarhanopettajan kanssa, näyttävät eri kehon osia ja toistavat lorun sanoja. Haluttaessa lastentarhanopettaja voi nopeuttaa liikkeitä ja sitten loru muuttuu hauskaksi peliksi, jossa osallistujien pitää todella reippaasti toistaa lorun sanoja ja liikkeitä, mikä ei aina onnistu, mutta tuo paljon iloa lapsille.

Alle 3-vuotiaiden kanssa käytetään muun muassa neuvostovenäläisen lastenkirjailija Agnia Barton opettavaisia runoja.

Miska-talossa kaksi päivää viikossa pidetään musiikkituokiot, jotka koostuvat lauluista ja lauluihin liittyvistä leikeistä. Toiminta pidetään kahdella kielellä, laulut ja leikit ovat sekä suomenkielisiä että venäjänkielisiä. Esimerkiksi, syksyllä 2016 laulettiin seuraavat laulut: Hämä-hämä-häkki, Faaraon kissa, Mä olen robotti, Pienen pieni sade, Nalle Puhin sadelaulu, Pauchok, Mashinka, Mishka kosolapyj ja Po malinu v sad pojdem.

Pelit ja lautapelit

Päiväkodissa on käytössä esimerkiksi Alias-tyyppinen peli, kun aikuinen selittää sanaa ja lasten pitää arvata mikä sana se on. Ero on se, että tätä peliä pelataan isompien lasten

kanssa ilman apukortteja ja aikuinen itse valikoi aiheen ja sanoja. Sellaista peliä pelataan usein siirtymätilanteissa.

Pienemmät lapset tykkäävät palapeleistä ja kasvattajan kanssa lapsi ei vain harjoittele hienomotoriikkataitojaan, mutta myös laajentaa sanavarastoaan, kun eri aiheisia palapelejä käytetään keskustelun pohjana. Miska-talossa 2–3-vuotiaiden lapsiryhmässä on saatavilla palapelit kuten esimerkiksi Sirkuksessa, Kulkuvälineet sekä Maatilan eläimet.

Haluaisin myös erikseen mainita sen, että koko Miska-talo päiväkodin ympäristö on sellainen, että lapsi ei tunne itseään erilaiseksi, mikä on tärkeää terveen itsetunnon muodostamisen kannalta. Päivän aikana lapsi voi helposti käyttää kahta kieltä eli venäjää ja suomea, kun henkilökunnan jäsenet puhuvat myös sekä suomea että venäjää äidinkielenään. Henkilökunnan myönteinen asenne monikielisyteen ja monikulttuurisuuteen näkyy esimerkiksi heidän eleillä ja sillä, että lapsille järjestetään erilaista toimintaa kahdella kielellä ja lapsia rohkaistaan puhumaan molemmilla kielillä.

Kokeileva toiminta

Kokeileva toiminta on yksi osallistumiseen liittyvistä kehittämismenetelmistä. Käyttäjät ja toimijat kokeilevat kehittävää tuotetta ja sitten antavat subjektiivista palautetta. Tällaista menetelmää on suhteellisen helppoa käyttää, koska käyttäjät toimivat omassa tutussa ympäristössään omalla tavallaan, mutta samalla osallistuvat kehittämistoimintaan. Konkreettisen kokeilun jälkeen pyydetään käyttäjiltä subjektiivista palautetta. Käyttäjän ja osallistujan ei välttämättä tarvitse reflektoida tai analysoida, vaan välitön kokemus ja sen mukainen palaute riittää. (Toikko & Rantanen 2009, 100.)

Kokeilevaa toimintaa käytetään silloin, kun tarvitaan selvittää, miten tietty laite tai palvelu toimii käytännössä. Näin kokeileva toiminta on jonkun verran käytettävyydestä. Testauksen jälkeen voidaan myös haastatella käyttäjiä ja saada punnitumpaa tietoa. (Hyy-salo 2006, 155-167; Toikko & Rantanen 2009, 99.) Kokeileva toiminta voi olla pilotoivaa. Se tarkoittaa sitä, että ensin toiminta käynnistetään rajatussa ympäristössä ja vasta sitten otetaan käyttöön esimerkiksi koko organisaatiossa. (Toikko & Rantanen 2009, 101.)

Kehittämisprosessin aikana toteutin itse yhteensä viisi erilaista venäjän kielen kehitystä tukevaa oppimistuokiota, joita esiopetusta antava lastentarhanopettaja havainnoi myös. Siksi että jokainen Miska-talon henkilökunnan jäsen käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä lasten kanssa, en toteuttanut suomenkielisiä oppimistuokioita, mutta annoin toi-

minnan ohjeita ja itse havainnoin sitä, miten esiopetusta antava lastentarhanopettaja toteutti kolme erilaista suomen kielen kehitystä tukevaa tuokiota. Yhteensä oli kokeiltu kuusi eri työmenetelmää, kaksi niistä toteutettiin sekä suomen, että venäjän kielellä, kolme olivat vain venäjän kielellä ja yksi oli vain suomen kielellä. Kokeileva toiminta on yhteydessä havainnointiin: kun itse järjestin toimintaa, samalla tein myös havaintoja. Tietysti on todella vaikeaa havainnoida lapsia ja samana aikana ohjata toimintaa, mutta havainnointi oli selkeästi kohdistettu lasten ilmeisiin, liikkeisiin ja muihin reaktioihin. Muun muassa kokeilevan toiminnan ja havainnoinnin avulla päätettiin siitä, vastaako tietty työmenetelmä toimeksiantajan toivomuksiin ja sopiiko se lopputuotteen osaksi.

Seuraavat menetelmät oli kokeilu syyskuussa ja lokakuussa 2016: kalastuspeli Onko totta vai ei (suomen kielellä), listausleikki Mahdollisimman monta (venäjän kielellä), palloleikki Mikä on pyöreä (venäjän kielellä), eläinaiheiset riimiarvoitukset (suomen ja venäjän kielellä), opettavainen korttipeli Mitä taitelija piirsi väärin (venäjänkielellä) ja leikki Mikä on punainen (suomen ja venäjän kielellä). Pelien ja kieliharjoitusten kuvauksiin ja tavoitteisiin voi tutustua paremmin työn liitteessä 2.

Yksi kahdella kielellä toteutetuista leikeistä ei päässyt kehittämistyön lopputuotteen osaksi siksi, että leikki oli lapsille vaativa ja tylsä. Tämä oli Mikä on punainen -leikki, jossa harjoiteltiin värien nimeämistä.

Kaikki kokeillut työmenetelmät olivat suunnattuja ensisijaisesti esikouluikäisille lapsille ja olivat toteutettu Miska-talon esikouluikäisessä lapsiryhmässä, jossa oli noin seitsemän lasta. Palloleikki Mikä on pyöreä oli toteutettu ulkoilun aikana lokakuun alussa. Pelissä oli kolme esikouluikäistä pelaaja ja minä olin vetäjänä.

ONKO TOTTA VAI EI

1. Kalakorttien taakse liitetään klemmarilla lauseet. Kalat laitetaan lattialle tai pöydälle kalapuoli ylöspäin. Lapsi ja aikuinen onkivat vuorotellen yhden kalan.
2. Aikuinen lukee ääneen lapsen onkiman lauseen. Lapsi miettii onko asia totta vai ei. Mikäli lause ei ole totta, mietitään yhdessä miten on oikein. Ongittu kala laitetaan syrjään.
3. Aikuinen onkii vuorollaan ja lukee itselleen lauseen. Aikuinen miettii ääneen onko asia totta vai ei.

Kuva 1. Kalastuspeli Onko totta vai ei (Mikkonen 2008, 5).

Kalastuspeliä Onko totta vai ei oli onnistuneesti kokeiltu syyskuussa 2016. Lapset olivat innoissaan siksi, että toimintamuoto oli peli, jossa lapset olivat aktiivisia osallistujia. Lapset tykkäsivät työmenetelmän välineistä: värikkäistä kaloista ja ongista. Ohjeiden mukaan sekä lasten että aikuisen piti ensin onkia vuorotellen kalan ja sitten vastata kysymykseen onko asia totta vai ei. Vastauksia mietitään ääneen.

A ja T ovat numeroita.	Kolme ja viisi eivät ole kirjaimia.	Aamulla yöpuku puetaan päälle.	Aurinko laskee aamulla.
Syksy on ennen talvea.	Kuu on taivaalla.	Vesi on kuivaa.	Kesällä sataa lunta.

Kuva 2. Kalastuspeli Onko totta vai ei. Esimerkkikysymykset (Mikkonen 2008, 5).

Työmenetelmän käyttäjän mielestä tämä kalastuspeli oli hyvä siksi, että se oli toiminnallista, käsitteet olivat tuttuja lapsille, mutta heidän piti kuitenkin miettiä hyvin ennen vas-

tausta. Tämä peli rohkaisi lapsia puhumaan, kehitti mielenkuvitusta ja tehtävän vaativuustaso oli hyvin sopiva esikouluikäisille lapsille. Työmenetelmä oli toimiva ja helposti toteutettavissa.

Itse järjestin muun muassa opettavaista korttipeliä Mitä taitelija piirsi väärin. Peli sisälsi ohjeet suomen ja venäjän kielellä sekä 14 kuvakorttia. Toiminnan alussa selitin lapsille, että heidän piti löytää kuvakorteista kaikki asiat, jotka taitelija piirsi väärin. Kaikilla kuvilla oli muutamia virheitä kuten esimerkiksi että leipä kasvoi puussa, lumiukko ei sulanut ulkona kesällä, juna kulki merellä jne. Päätettiin tehdä niin, että jos joku lapsi tietää vastauksen, hänen piti nostaa käden ylös ja sitten, jos vetäjä eli minä valikoi hänet, hänen pitää vastata. Peliin osallistui yhteensä seitsemän lasta. He kaikki olivat tarkkoja, hyvin keskittyneitä ja halukkaita selittämään virheitä. Virheitä kuitenkin oli vähemmän kuin lapsia eikä jokainen lapsi pystynyt kertomaan omia havaintojaan kaikista kuvakorteista. Oppimistuokio kesti noin 10 minuuttia, jonka aikana ehdittiin käymään läpi neljä kuvakorttia, joiden virheet löydettiin. Peli oli viihdyttävä, kehitti tarkkuutta ja huumorin tajua. Mielestäni toteutus onnistuisi paremmin, jos pelaajia olisi vähemmän esimerkiksi kolme. Työmenetelmä oli toimiva ja lasten mielestä oli hauskaa.

Voidaan sanoa, että järjestämäni kokeileva toiminta oli juuri pilotoiva, koska ensin joitakin työmenetelmiä oli kokeiltu esikouluikäisten lasten ryhmässä, mutta myöhemmin työmenetelmien kokoelma oli annettu käyttöön päiväkodille ja tarkoitus oli se, että niitä voidaan vapaasti käyttää koko Miska-talon päiväkodissa eli molemmissa lapsiryhmissä huomioiden erillisten työmenetelmien soveltuvuus eri-ikäisille lapsille.

Jokaisen testauksen jälkeen lapsia pyydettiin äänestämään nostamalla kädet tykkäsivätkö he toiminnasta vai eivät. Päätettiin niin, että työmenetelmä pääsee ”eteenpäin”, jos yli puolet äänestäjiltä antavat positiivista palautetta. Lasten kanssa keskusteltiin myös siitä, mikä heidän mielestään oli kivaa oppimistuokion aikana. Testauksen jälkeen saatiin myös suullista palautetta ja kehittämisehdotuksia esiopetusta antavalta lastentarhanopettajalta. Loppupäätökseen vaikutti kaikki: äänestyksen tulos, menetelmän käytettävyys ja palautteet.

Muistiinpanot

Tutkimustyöhön verrattuna ei voi olla kehittämistyötä, jossa käytännön työskentelyä ei ole riittävästi dokumentoitu ja raportoitu. Aineiston dokumentointi on tärkeää siksi, että vain erilaisten dokumenttien perusteella ulkopuolinen ihminen kuten esimerkiksi ohjaaja

tai vertaisarvioitsija voi päätellä kehittämistyön vaiheittaisen etenemisen logiikan. Yleisimmät dokumentointitavat kehittämistyössä ovat kirjoittaminen, nauhoitus, kuvaus, tuotetun materiaalin arkistointi sekä aikaisemmin tai kehittämistyön aikana tuotetut materiaalit, kuten esimerkiksi esitteet, muistiot, pöytäkirjat, ohjeet, kansiot, käsikirjat, tilastot, selvitykset ja nettisivut. (Salonen 2013, 24.)

Valikoin sellaisen työskentelyn dokumentointitavan kuin muistiinpanojen kirjoittaminen. Kirjoitin muistiinpanoja säännöllisesti koko kehittämissprosessin aikana. Kirjoitin muistiinpanot kaikista kehittämistyön kannalta tärkeistä toiminnoista kuten esimerkiksi haastatteluista, havainnoinnista ja kokeilevasta toiminnasta, että voisin seurata kehittämistyön etenemistä. Kirjoitin mitä tapahtui, milloin ja miksi. Kirjoitin muistiinpanot myös luetuista asioista, oivalluksistani, ongelmista ja muutoksista.

5.4 Lopputuotteen työmenetelmien valinta

Työmenetelmiä valikoidessani pyrin saamaan monipuolisen menetelmäkokoelman, joka sisältäisi opettavaisia pelejä, kielileikkejä ja kielitajua edistäviä tehtäviä. Suurin osa työmenetelmistä on suunnattu ensisijaisesti 5–6-vuotiaille, mutta monia niistä voidaan helposti soveltaa myös yli 3-vuotiaille lapsille.

Huomioin keväällä 2016 haastatteluissa mainittuja Miska-talon lasten yleisiä kielellisiä ongelmia ja valikoin myös työmenetelmiä, jotka voivat olla erityisesti hyödyllisiä niiden konkreettisten ongelmien lievittämisessä ja mahdollisesti jopa poistamisessa. Mahdollisuuksien mukaan valmiissa tuotoksessa erillisten työmenetelmien kuvauksissa on viitteet työmenetelmän lähteeseen. Sen takia, että valmis kehittämistyöni tuotos on erillinen oppinäytetyöstä eikä ole ainoastaan kirjallisessa muodossa, tämä työ sisältää vain tuotoksen kuvausta. Valikoitujen työmenetelmien lista ja tiedote kaksikielisten lasten kasvattajille ja vanhemmille on työni liitteinä.

Työmenetelmät ovat koottu niin, että ne kehittäisivät erilaisia kielellisen tietoisuuden osa-alueita. Osat ovat seuraavia: fonologinen eli äänitietoisuus, morfologinen tietoisuus, syntaktinen tietoisuus, semanttinen tietoisuus ja pragmaattinen tietoisuus. Kuitenkin painopiste on äänirakenteen oivaltamisessa, koska se on perusta lukemisen oppimiselle.

Toinen esille noussut painopiste on lapsia puhumiseen rohkaiseminen ja johdonmukaisen puheen kehittäminen. Venäjällä lasten johdonmukaisen puheen kehittämisellä on keskeinen asema äidinkielen kehitystä tukevassa toiminnassa varhaiskasvatuksessa.

Johdonmukaisen lapsen puheessa näkyy kaikki hänen äidinkielen oppimisen saavutukset liittyen äänijärjestelmään, sanastoon ja kielioppijärjestelmään. (Alekseeva & Yashina 2000, 256.)

Työmenetelmiä valikoidessani huomioin toimeksiantajan sekä kehittämistyöryhmän toivomukset siitä, että olisi hyvää käyttää samat työmenetelmät kahdella kielellä. Jos tietyn työmenetelmän välineet olivat sellaisia, että niitä voisi käyttää toisellakin kielellä, käänsin työmenetelmän ohjeet venäjäksi tai suomeksi. Työmenetelmäkokoelmassa on kuusi työmenetelmää, joiden ohjeet ovat molemmilla kielillä ja joita voi toteuttaa molemmilla kielillä. Osa työmenetelmistä pääsi lopputuotteeksi onnistuneen testauksen jälkeen.

5.5 Lopputuote: työmenetelmien kokoelma

Toiminnallisen opinnäytetyön tekemisessä on tärkeää tietää konkreettisen tuotteen kohderyhmä eli kenelle tuote tai opas tehdään käytettäväksi. Esimerkiksi ohjeiston ja kansion sisällön tulee riippua siitä, kenelle idea on ajateltu. Täsmällisen kohderyhmän valinta toimii työn raajana ja voi olla todella hyödyllistä kokonaisarviointivaiheessa, että voi pyytää kohderyhmältä palautetta tuotteen käytettävyydestä, selkeydestä tai tapahtuman onnistumisesta. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 38–40.)

Minun konkreettisen tuotteen kohderyhmä on suomalais-venäläisen päiväkodin Miskatalon työntekijät: lastentarhanopettajat ja lastenhoitajat.

Kuva 3. Valmis työmenetelmien kokoelma erillisissä kangaspusseissa

Alustava idea oli se, että työmenetelmien kokoelman tulee sisältää sekä käytössä olevia toimivia työmenetelmiä että uusia, mutta sitten tuli sellainen toivomus toimeksiantajalta, että tuotoksen tulee täydentää nykyisen päiväkodin kieltä kehitystä tukevaa toimintaa ja siksi valikoidut työmenetelmät ovat suhteellisen uusia tai ainakin välineet kuten kuvakortit ovat uusia. Esimerkiksi arvoitukset ja sadutus olivat jo hyvin tuttuja työmenetelmiä Miska-talossa jo ennen, vain nyt ne saivat hieman erilaisia muotoja uusien työvälineiden avulla.

Uutena asiana oli myös se, että ennen minun työmenetelmien kokoelman jakamista Miska-talon kanssa esikouluikäiset lapset osallistuivat suomenkieliseen esiopetukseen, jossa kaikki kielitajua edistävät harjoitukset tehtiin vain suomen kielellä. Nyt Miska-talo sai käyttöön valmiin paketin, josta erityisesti hyötyvät venäjää äidinkielenään puhuvat maahanmuuttajataustaiset esikouluikäiset lapset, koska nyt heille voidaan järjestää erilaisia kielileikkejä ja opettavaisia pelejä venäjänkin kielellä.

Työmenetelmien kokoelma oli valmis lokakuun 2016 alussa ja se koostui 10 erillisestä kangaspussista, kuten voidaan nähdä kuvassa 1. Jokaisen kangaspussin päälle on kiinnitetty lappu, joka selittää, minkä aiheinen työmenetelmä on kyseessä, millä kielellä kangaspussin työmenetelmä on, minkäikäisille lapsille se on ensisijaisesti suunnattu ja minkäikäisille lapsille sitä voi myös soveltaa. Jokaisen kangaspussin sisällä on työmenetelmän ohjeet ja kaikki tarvittavat välineet. Ohjeet ja esimerkiksi kuvakortit sekä pelialustat ovat laminoituja. Kangaspussit ja monet muut välineet tein itse Miska-talon henkilökunnan avulla.

Lopputuote koostuu 12 erilaisesta työmenetelmästä 10 kangaspussissa. Yhdeksän työmenetelmää ovat venäjänkielisiä ja yhdeksän ovat suomenkielisiä. Suurin osa menetelmistä ja ohjeista on molemmilla kielillä. Valittujen työmenetelmien avulla lapsi oppisi tutkimaan ja tarkastelemaan kieltä – toisin sanoen hänen kielellinen tietoisuutensa heräisi.

Työmenetelmät erillisissä pusseissa on mielestäni erinomainen työkalu sillä tavalla, että lapsi itse voi valita tämän päivän tuokion, mikä vahvistaisi hänen itsetuntoaan ja antaisi positiivisen kokemuksen. Sen lisäksi sellainen työkalu on aina käytettävissä, se on helposti siirrettävä ja näin annetaan lapsille mahdollisuus vaikuttaa toimintaan. Oli päätetty, että valmis työmenetelmien kokoelma pidetään päiväkodin ryhmien yhteisessä tilassa niin sanotussa aurinkohuoneessa seinällä kaikkien näkyvillä. Tarkoituksena on se, että niin sanottujen menetelmäpusseiden avulla kaikki Miska-talon kasvattajat ja harjoittelijat voivat helposti toteuttaa lyhyitä hauskoja kielen kehitystä tukevia oppimistuokioita ilman esisuunnittelua ja suurempaa vaivaa.

Työmenetelmät ovat tarkoitettu ensisijaisesti 5–6 vuotiaille lapsille suomen ja venäjän kielen kehitystä tukevaksi aineistoksi päiväkodin työskentelyyn. Kuitenkin monet työmenetelmät ovat helposti sovellettavissa myös yli 3-vuotiaille lapsille. Suomenkielinen materiaali sopii sekä normaali päiväkotiryhmään että suomea heikosti puhuville lapsille. Venäjänkielinen materiaali on tarkoitettu venäjää äidinkielenään puhuville lapsille.

6 ARVIOINTI JA POHDINTA

6.1 Kehittämistyöprosessin arviointi ja pohdinta

Kehittämistyöni eteneminen syntyprosessista lopputulokseen oli minulle pitkä, haastava, mutta todella mielenkiintoinen matka. Jopa kielellisesti tämä työ oli vaikeaa sillä tavalla, että erityisesti teoriapohjaa kirjoittaessani perehdyin suureen määrään eri lähteitä suomen kielellä. Tämä työni on minulle ensimmäinen niin pitkä projekti, jota kirjoitin kokonaan vieraskielellä eli suomen kielellä.

Työkumppania etsiessäni onnistuin hyvin ja olen kiitollinen minun toimipaikan henkilöstölle, koska koko työharjoitteluni aikana sain Miska-talon henkilökunnalta tarvittavaa tukea ja palautetta työstäni. Tuloksellinen yhteistyö keväällä 2016 kehittämistyöryhmän kanssa antoi minulle hyvää pohjaa kehittämistyön käynnistämiseksi ja prosessin keskellä syksyllä 2016 sain myös ammattilaisten apua työmenetelmien valikoimiseen, rajaamiseen ja tuotoksen viimeistelyyn. Minun mielestäni se on erittäin tärkeää, että molemmat puolet ovat motivoituneita ja sitoutuneita yhteistyöhön, että tuloksesta tulisi hyvä, tarkoitukseen sopiva ja helposti käytettävissä oleva lopputuote. Uskon että minun keräämä työmenetelmien kokoelma on heti otettu käyttöön jakamisen jälkeen.

Olen tyytyväinen kehittämistyöstäni. Minun mielestäni teoriapohjassa esitin hyvin selkeästi, mikä on kaksikielisyys, miksi maahanmuuttajataustaisten lasten äidinkieltä tulee tukea varhaiskasvatuksessa ja sen, miten kasvattaja voi auttaa maahanmuuttajataustaista lasta ymmärtämään suomen kieltä paremmin. Perehdyin hyvin aihealueeseen ja teoriapohjan kirjoittamisessa käytin monipuolisia lähteitä kuten kirjoja, oppaita, ammatillisia lehtiä, lainsäädäntöjä, nettilähteitä, yhden DVD:n, Tilastokeskuksen materiaalia ja muita lähteitä.

Kehittämistyössäni sain suullista palautetta henkilöstöltä tiettyjen työmenetelmien sopivuudesta ja toimivuudesta. Työharjoittelujakson päättyessä sain myönteistä palautetta yhteistyöstä ja erityisesti kehittämistyöni tuotoksesta. Sain myös kriittistä palautetta liittyen siihen, että kielen kehitystä tukevaa toimintaa järjestäessäni en esittänyt hyvin etukäteen suunnitelmiani henkilökunnalle ja joskus henkilökunnan jäsenten piti muuttaa omia työpäiväsuunnitelmia, että voisin päästä järjestämään, ohjamaan tuokioita ja saamaan palautetta.

Tämä melkein vuoden kestävä työ laajensi minun ammatillista osaamista sillä tavalla, että opin paljon entisestään tuntemattomista asioista kuten kaksikielisestä varhaiskasvatuksesta, kaksikielisyydestä ja kielellisen kehityksen tukemisesta varhaiskasvatuksen keinoilla.

Sosiaalialan ammattilaisen tulee kehittää omia menettelytapoja ja työkäytäntöjä vastamaan paremmin asiakkaiden tarpeita ja ammatineettisiä periaatteita (Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet 2013, 11). Valmistun sosionomiksi (AMK) lastentarhanopettajan pätevyydellä ja haluaisin tulevaisuudessa työllistyä suomalais-venäläisessä päiväkodissa. Uskon että tämän kehittämistyön päättyessä ymmärrän syvemmin maahanmuuttajataustaisten lasten tarpeita ja heidän huoltajien odotuksia suomalaisesta varhaiskasvatuksesta sekä tiedän nyt oman kokemukseni perusteella kotoutumisprosessiin liittyvistä vaikeuksista.

Tätä kehittämistyötä tehdessäni sain merkittävää kokemusta, koska kokeilin itseäni monissa eri rooleissa kuten kaksikielisen päiväkodin lastentarhanopettajan roolissa ja tutkijan sekä kehittäjän rooleissa. Tutustuin suomalais-venäläisen päiväkodin periaatteisiin ja käytäntöihin, joista on varmasti minulle paljon hyötyä jatkossa.

6.2 Tuotoksen arviointi ja kehittämismahdollisuudet

Sain henkilökunnalta positiivista palautetta niin sanotuista menetelmäpusseista. Palaute perustui suurin piirtein sen huomiota kiinnittävään ulkomuotoon, työmenetelmien toiminnallisuuteen ja monipuolisuuteen. Valitettavasti tässä vaiheessa on mahdotonta arvioida työmenetelmien kokoelman toimivuutta ja saada rakentavaa palautetta siksi, että vaikka valikoitujen työmenetelmien määrä on vain 12, välineiden avulla voi toteuttaa huomattavan enemmän oppimistuokioita. Miska-talon resurssit ovat rajoitettuja eikä ole mahdollista käyttää tätä uudistusta usein.

Minun mielestäni kehittämistyöni tuotos kuitenkin vastasi toimeksiantajan toivomuksiin, mistä sain vahvistusta palautteen perusteella. Työmenetelmien kokoelma on heti valmis käyttöön ja erilaiset oppimistuokiot ovat helposti toteutettavissa. Työmenetelmät ovat sekä suomenkielisiä, että venäjänkielisiä. Kokeilevan toiminnan jälkeen voidaan sanoa, että kokeilleet työmenetelmät olivat toimivia ja lasten mielestä monet kieltä tukevat toi-

mintatuokiot olivat hauskoja. Kehittämistyöryhmän toivomukset lopputuotteesta vaikuttivat työmenetelmien valikoimiseen, on huomioitu myös Miska-talon kaksikielisten lasten kieleen liittyviä ongelmia.

Kehittämismahdollisuus on esimerkiksi joidenkin uusien työmenetelmien lisääminen. Valikoimistani työmenetelmistä kahta työmenetelmää voidaan toteuttaa myös ulkona. Ne ovat pallopereli Mikä on pyöreä ja piiloleikki Aarteen etsintä. Mahdollisesti voi lisätä enemmän uusia kielen kehityksen tukemisen toimintamuotoja, joita voisi toteuttaa ulkoilun aikana.

6.3 Luvat ja etiikka

Kehittämistoiminnassani olen noudattanut lastentarhanopettajan ammattietiikkaa, tein eettistä pohdintaa ja tein lasten edun mukaisia valintoja sekä käytin asemaani oikein. Lastentarhanopettajan työ koostuu kasvatus-, opetus- ja hoitotyöstä ja niiden kaikkien yhteisenä päätavoitteena on edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Lastentarhanopettajan avulla lapsi saa monipuolisia myönteisiä oppimiskokemuksia, hänen terve itsetunto vahvistuu ja näin luodaan pohja elinikäiselle oppimiselle. (Lastentarhanopettajan ammattietiikka 2005, 2–3).

Kehittämistoimintani aikana ja erityisesti erilaisten toimintamuotojen järjestämisessä ja ohjaamisessa hyödynsin omaa pedagogista osaamistani, loin turvallisen ja lämpimän ilmapiirin sekä annoin lapsille mahdollisuuksia saada myönteisiä oppimiskokemuksia. Toimintaani toteuttaessani huolehdin siitä, että jokaisella lapsilla olisi mahdollisuus näyttää taitojaan ja saada positiivista palautetta. Jotkut toteuttamani oppimistuokiot pidettiin kahdella kielellä. Jos se ei ollut mahdollista, toteutin tuokion niin, että lapset saisivat eritasoiset tehtävät kielitaidoistaan riippuen.

Lastentarhanopettajan tulee aina kunnioittaa lapsen ihmisarvoa ja vapautta, pitäytyä totuudellisuudessa ja toimia oikeudenmukaisesti (Lastentarhanopettajan ammattietiikka 2005, 3).

Lastentarhanopettajan eettisten periaatteiden taustalla olevat arvot ovat ihmisarvo, oikeudenmukaisuus, totuudellisuus ja vapaus. Ihmisarvon kunnioittaminen tarkoittaa sitä, että lastentarhanopettajan tulee kunnioittaa ihmisiä riippumatta esimerkiksi ihmisen sukupuolesta, iästä, uskonnosta, etnisestä alkuperästä, mielipiteistä tai kyvyistä. Oikeudenmukaisuus viittaa siihen, että kaikessa varhaiskasvatuksen työyhteisön toiminnassa

näkyä oikeudenmukaisuus ja erityisesti tasa-arvo, syrjinnän ja suosimisen estäminen, kuulluksi tuleminen ja oikeus selvittää ristiriidat. Totuudellisuus tarkoittaa sitä, että lastentarhanopettajan työssä rehellisyys ja totuuden etsiminen ovat peruskiviä. Varhaiskasvatustehtävissä lastentarhanopettajan tulee asettaa lapsille rajoja, mutta hänen pitää huolehtia myös siitä, että ne eivät olisi ristiriidassa ihmisarvoon kuuluvan vapauden kunnioittamisen kanssa. (Lastentarhanopettajan ammattietiikka 2005, 4.)

Omassa työssäni arvojen kunnioittaminen ilmeni sillä tavalla, että esimerkiksi jatkuvasti puutuin lasten välisiin ristiriitoihin ja ylläpidin oikeudenmukaisuutta, havainnoin lasten välistä vuorovaikutusta estämällä syrjintää ja tarvittaessa puhumalla asiasta ohjaajani ja toisten kasvattajien kanssa. Rangaistuksia antaessani työharjoittelun aikana, kunnioitin lapsen koskemattomuutta ja vapautta.

Kehittämistyöni alusta alkaen päiväkodin henkilökuntaa oli tiedotettu minun työstä ja opinnäytetyöni aihepiiristä ja tavoitteista. Lasten huoltajia tiedostettiin sähköpostitse eri oppimistuokioiden toteuttamisesta ja ohjauksestani.

Syksyllä 2016 kerroin etukäteen ennen kokeilevaa toimintaa esikouluikäisille lapsille kehittämistoiminnasta ja erilaisten työmenetelmien toteuttamisestani. Kerroin lapsille asiasta selkokielellä. Lapset ottivat uutiset erittäin iloisesti. Muutama venäjää äidinkieleenään puhuva lapsi kertoi omia näkemyksiään siitä, että heidän mielestä esikouluikäiset eivät tarvitse lisää toimintaa suomen kielellä, vaan venäjän kielellä.

LÄHTEET

Aivoliitto 2016. Kielen kehitys ja sen tukeminen ikäkausittain. Viitattu 15.8.2016 <http://www.aivoliitto.fi> > Kielellinen erityisvaikeus > Vanhemmille > Kielen kehitys ja sen tukeminen ikäkausittain.

Alekseeva, M.M. & Yashina, B.I. 2000. Metodika razvitiya rechi i obucheniya rodnomu yazyku doskol'nikov: Ucheb. posobie dlya stud. vyssh. i sred, ped. ucheb. zavedenij. Moskva: Akademiya.

Dufva, H. & Pietikäinen, S. 2009. Moni-ilmeinen monikielisyys. Puhe ja kieli, 29:1, 1–14.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Gauthier, C. 2012. Language Development in Bilingual Children. A Research Paper. Southern Illinois University Carbondale. Saatavilla sähköisesti osoitteessa http://works.bepress.com/charlyne_gauthier/1/.

Hakamo, M. 2011. Puhekuplia: lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Helsinki: Lasten keskus.

Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hassinen, S. 2005. Lapsesta kasvaa kaksikielinen. Helsinki: Finn Lectura.

Haywood, J. F. & Perkins, J. H. 2003. Smart Talk: Improving Children's Oral Language. Texas Child Care. Vol. 27, No 1/2003, 38–42.

Helkama, K.; Myllyniemi, R.; Liebkind, K.; Ruusuvoori, J.; Lönnqvist, J.; Hankonen, N.; Mähönen, T.A.; Jasinskaja-Lahti, I. & Lipponen, J. 2015. Johdatus sosiaalipsykologiaan. 10. uud. p. edn. Helsinki: Edita.

Hyysalo, S. 2006. Käyttäjätieto ja käyttäjätutkimuksen menetelmät. Teoksessa Toikko T. & Rantanen T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Yliopistopaino Oy.

Kela, M. 2012. Tarvitaanko päiväkodeissa erillisiä suomi toisena kielenä -tuokioita? Kielikoulutuspolitiikan verkosto. Viitattu 6.10.2016 <http://www.kieliverkosto.fi/article/tarvitaanko-paivako-deissa-erillisia-suomi-toisena-kielena-tuokioita/>.

Koponen, M. 2008. Lapsuuden monta kieltä: Dvd äidinkielen oppimisen tueksi: englanti, kurdi, arabia, venäjä, somalia, albania ja suomi toisena kielenä. Väestöliitto.

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta. Annettu Helsingissä 9.4.1999. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493>.

Lastentarhanopettajan ammattietiikka. 2005. Lastentarhanopettajaliitto. Viitattu 18.9.2016 <http://www.lastentarha.fi> > Julkaisut > Esitteet > Lastentarhanopettajan ammattietiikka, 2005.

Macrory, G. 2006. Bilingual language development: What do early years practitioners need to know? Routledge: Taylor & Francis Group, 159-169. Teoksessa Gauthier, C. 2012. Language Development in Bilingual Children. A Research Paper. Southern Illinois University Carbondale. Saatavilla sähköisesti osoitteessa http://works.bepress.com/charlyne_gauthier/1/.

Mikkonen, R. 2008. Kielelliset harjoitukset -opas. Eskarista ekaluokalle. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Hämeen Piiri. Viitattu 6.9.2016 <http://hameenpiiri-mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/1d6d1462dee30b1805e55e119b25e947/1476295015/application/pdf/113331/Kielellisetharjoitukset.pdf>.

Nurmilaakso, M. & Välimäki, A. 2011. Lapsi ja kieli: kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Opetushallitus 2016a. Oma kieli – oma mieli. Opas oman äidinkielen oppimisen tukemiseen. Viitattu 10.5.2016 http://www.oph.fi/download/121981_oma_kieli_oma_mieli_2009.pdf.

Opetushallitus 2016b. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 20.10.2016 <http://www.oph.fi> > Säädökset ja ohjeet > Opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteet > Varhaiskasvatus > Perusteet.

Paavola, H. & Talib, M. 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006a. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Ryhmähaastattelu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 1.10.2016. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_4.html.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006b. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Havainnointi. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 1.10.2016. http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_4.html.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön – opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Saatavissa myös <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>.

Silvén, M. & Sharifan Holma, P. 1998. Miten lapsi oppii kaksi äidinkieltä. Kasvatus 3/1998, 319–328.

Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. 2013. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Viitattu 5.10.2016 http://www.talentia.fi/files/558/Etiikkaopas_2013_net.pdf.

Suomalais-venäläinen päiväkotit Miska-talo 2016. Arvot. Viitattu 3.08.2016 <http://www.miskatalo.fi/arvot/>

Suomen perustuslaki. Annettu Helsingissä 11.6.1999. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990731>.

Tilastokeskus 2016. Äidinkielenään kotimaisia kieliä puhuvien määrä väheni toisena vuotena peräkkäin. Viitattu 10.5.2016 <http://tilastokeskus.fi> > Tilastot > Väestö > Väestörakenne > 2015 > Äidinkielenään kotimaisia kieliä puhuvien määrä väheni toisena vuotena peräkkäin.

Toikko T. & Rantanen T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisssessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Yliopistopaino Oy.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Liite 1. Haastattelukysymykset

1. Millainen Miska-talon toiminta mielestäsi tukee lasten kielellistä kehitystä ja kaksikielisyyttä?
2. Millaiseksi koet Miska-talon lasten kielelliset valmiudet? Onko Miska-talon kaksikielisillä lapsilla kieleen liittyviä ongelmia työkokemuksesi mukaan?
3. Minkälaisia kielellistä kehitystä tukevia työmenetelmiä haluaisitte lisätä päiväkodin arkeen?
4. Mikä on tärkeää työmenetelmien valinnassa? Minkälaisia työmenetelmiä tarvitaan? Minkälaisia työmenetelmiä ei tarvita?
5. Mistä päiväkodin toiminnasta lapset tykkäävät paljon ja miten sitä voi hyödyntää menetelmäkokoelman laatimisessa?

Taulukko 2. Työmenetelmien kokoelma. Kuvaukset.

N	NIMI	KIELI	IKÄ	TARVIKKEET	TAVOITTEET
1	KALASTUSPELIT Slova-priyateli	Venäjä (V)	6–7	Onki, kala- kortit	Opitaan syn- onyymejä
	Onko totta vai ei?	Suomi (S)	6–7	Onki, kala- kortit	Harjoitellaan seura- via käsitteitä: vuo- den ajat, kehon osat, värit, muodot, nu- merot
	Mitkä alkavat samalla ta- valla?	S	6–7	Onki, kala- kortit	Harjoitellaan erotta- maan ja käsittele- mään äänteitä
2	TARINAPELI Tarinat: Ilmapallo/ Voz- dushnyj sharik, Hyvä sato/ Horoshij urozhaj, Toukan koti/ Do- mik dlya gusenicy, Yllät- tävä muodonmuutos/ Udi- vitel'noe prevrashchenie	V+S	6–7	Kuvakortit	Sadutus kuvakorttien avulla, kehitetään johdonmukaista pu- hetta ja mielikuvi- tusta
3	OPETTAVAINEN KORTTI- PELI Protivopolozhnosti	V	4+	Kuvakortit	Kehitetään keskitty- mistaitoa, mielikuvi- tusta. Opitaan vasta- kohta-käsite
4	LISTAUSLEIKKI Mahdollisimman monta/ Kak mozhno bol'she	S+V	6–7	Tiimalasit, kynä, paperi	Harjoitellaan, mitä kuuluu sanan yläkä- sitteeseen
5	SANALEIKKI Mikä sana kuulostaa eri- laiselta?	S	6–7	Kuvakortit	Harjoitellaan tunnis- tamaan ja erotta- maan riimejä
6	OPETTAVAINEN KORTTI- PELI Moj, moya, moyo	V	4+	Pelialustat, kuvakortit	Harjoitellaan erotta- maan ja käyttämään omistuspronomeineja
7	PALLOPELI Chto byvaet kruglym?/ Mikä on pyöreä?	V+S	6–7	Pallo	Laajennetaan sana- varastoa uusilla ad- jektiivilla, kehite- tään mielikuvitusta ja motorisia taitoja

(jatkuu)

Taukukko 2 (jatkuu).

N	NIMI	KIELI	IKÄ	TARVIKKEET	TAVOITTEET
8	RIIMIARVOITUKSET Eläinaiheiset riimiarvoitukset/ Zagadki v rifmu pro zhiivotnyh	S+V	6-7	Eläinten kuvakortit	Kehitetään sanojen muistamista ja tuottamista, kuuntelemista sekä mielikuvitusta
9	PIILOLEIKKI Poisk sokrovishch/ Aar-teenetsintä	V+S	6-7	Aarrekortit	Kehitetään kykyä käyttää ja ymmärtää prepositioita, kehitetään paikkatietojen käsitteitä
10	OPETTAVAINEN KORTTIPELI Chto pereputal hudozhnik?/ Mitä taitelija piirsi väärin?	V+S	6-7	Kuvakortit	Kehitetään keskittymiskykyä, näköhavaintoa, muistia ja johdonmukaista puhetta.

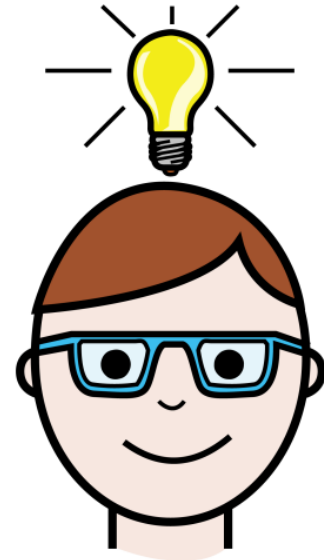
Liite 3. Tiedote lasten kasvattajille ja huoltajille kaksikielisyydestä ja sen tukemisesta

Tiedote lasten kasvattajille ja huolta-
jille kaksikielisyydestä ja
sen tukemisesta

TIESITKÖ TÄMÄN?

- Jokainen kieli on tärkeä, rikas ja säilyttämisen arvoinen.
- Äidinkieli on avain omiin juuriin ja se vahvistaa lapsen itsetuntoa ja identiteettiä.
- Kaksikielisyys on monimuotoinen ilmiö ja siksi sillä on monia eri määritelmiä. Suppeimman määritelmän mukaan kaksikielinen ihminen on ihminen, joka on lapsuudessaan ennen ikävuotta neljä omaksunut kahta ympäristökieltä. Laajemman määritelmän mukaan kaksikielinen ihminen pystyy muodostamaan täydellisiä ja merkityksellisiä lauseita molemmilla kielillä eli tulemaan toimeen molemmilla kielillä.
- Kaksi tai useampi kieltä eivät sekoita lasta. Jo viisi kuukautinen lapsi on tietoinen siitä, että hän kuulee kaksi eri kieltä vaikka äänet olisivat hyvin samankaltaisia.
- Jos kielet on opittava ennen 12 vuoden ikää, on mahdollista saavuttaa virheetön ääntäminen.
- Kielen omaksuminen ei ole matematiikka, eikä kaksikielisyys tarkoita 50 % yhdestä kielestä kielen taitoja ja 50 % toisesta.
- Kaksikielisten lasten kielitaidot voivat kehittyä hitaammin, kuin yksikielisten.

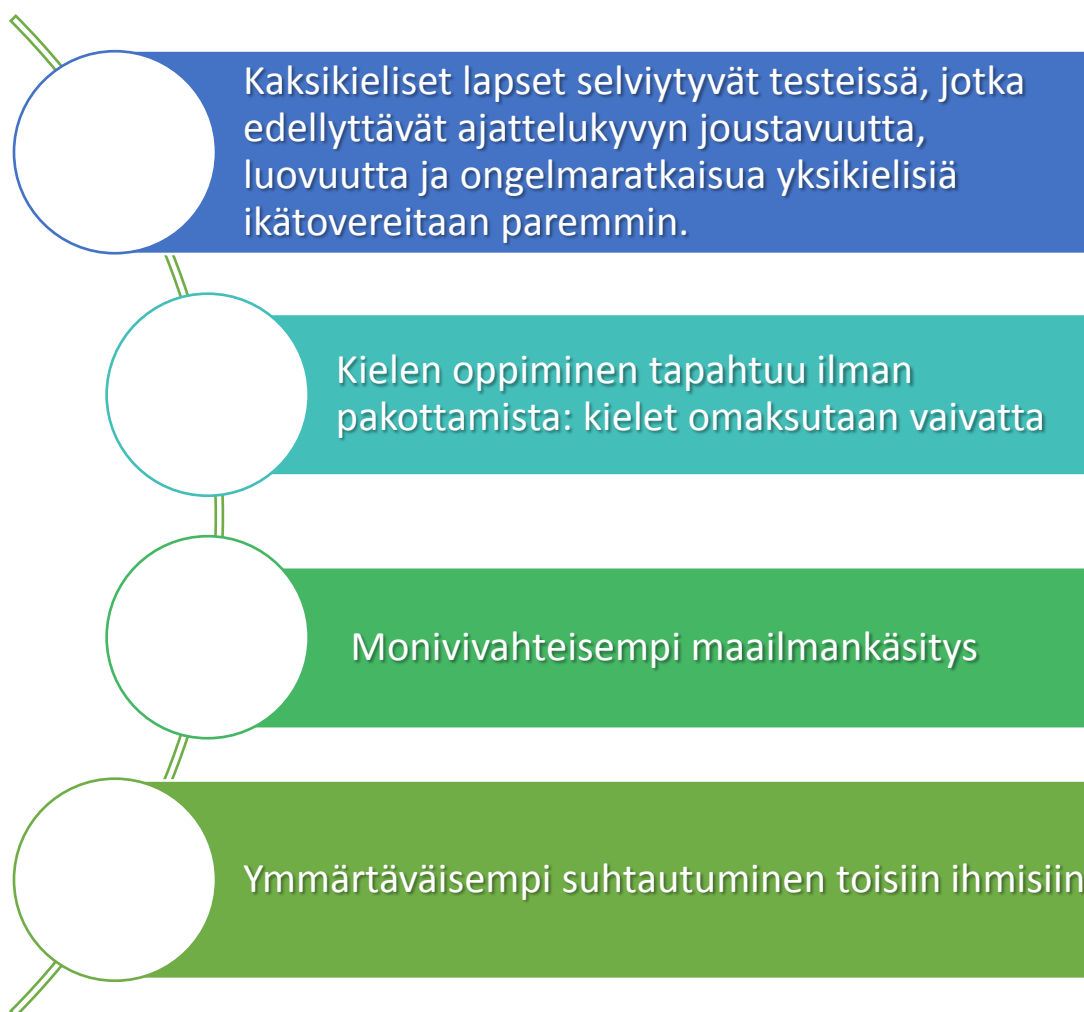

- Kielen omaksumisen prosessiin kuuluvat piirteet usein pidetään kielteisinä, mutta ne ovat normaalia. Se ei ole esimerkiksi huonoa, jos kaksikielinen lapsi sulauttaa kaksi omaksuttavaa kieltä yhteen sanaan tai lausumaan ja puhuessaan lainaa sanoja toisesta kielestä. Ei kannata laskea virheitä, vaan tavoitteena on tulla ymmärretyksi.
- Kielten yhdistymistä on eniten kun lapsi on kolme–neljävuotias ja se huomattavasti vähenee neljän ikävuoden jälkeen.

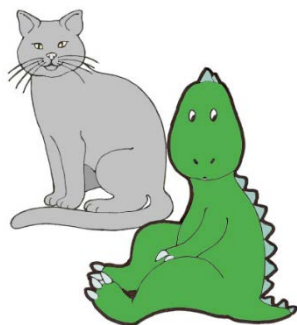
KAKSIKIELISYYDEN

MYÖNTEISET OMINAISUUSPIIRTEET

MITEN VOI TUKEA KAKSIKIELISYYTTÄ?

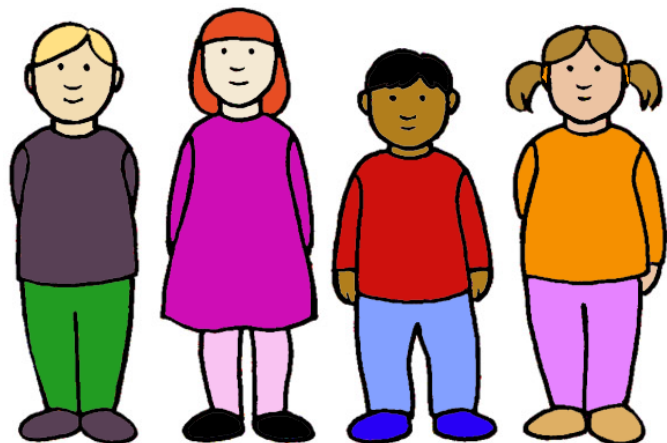
- ”Yksi henkilö – yksi kieli” kasvatustmallin on perinteisesti ajateltu olevan paras kaksikielisuuden kehittymiselle.

- Yhteisössä oleva suhtautuminen kaksikielisyyteen vaikuttaa voimakkaasti kielen omaksumiseen. Äänensävyistä, katseista ja ilmeistä pienikin lapsi ymmärtää ihmisten asenteet. Pahemmassa tapauksessa lapsi voi aloittaa välttämästä jommankumman kielen käyttöä kokonaan, mikä on ymmärrettävää: lapsi haluaa kuulua johonkin ryhmään eikä halua tulla oudoksi linnuksi.
- Omalla esimerkillä varhaiskasvattajien ja huoltajien kannattaisi näyttää lapsille, että kaksikielisyys on rikkaus ja suuri etu. Kasvattajien olisi hyvää myös oppia vaikka muutamia sanoja lapsen äidinkielellä.
- Lasten kieli kehittyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa häntä hoitavien henkilöiden kanssa. Kielellisesti suotuisissa ympäristöissä lapsille puhutaan paljon ja aktiivisesti kuunnellaan lasta kun hän puhuu.
- Aikuisten oma kielenkäyttötapa vaikuttaa suoraan lapsen kielitaidon kehittämiseen. Aikuisten tulee tietää kielen rakenteita ja niiden oikeaa käyttöä. Hyvä kieli on innostava, selkeä ja johdonmukainen.
- Kannattaisi luoda sellaisen ympäristön, jossa lapsilla on mahdollisuus kuulla ja käyttää jatkuvasti molempia kieliä.

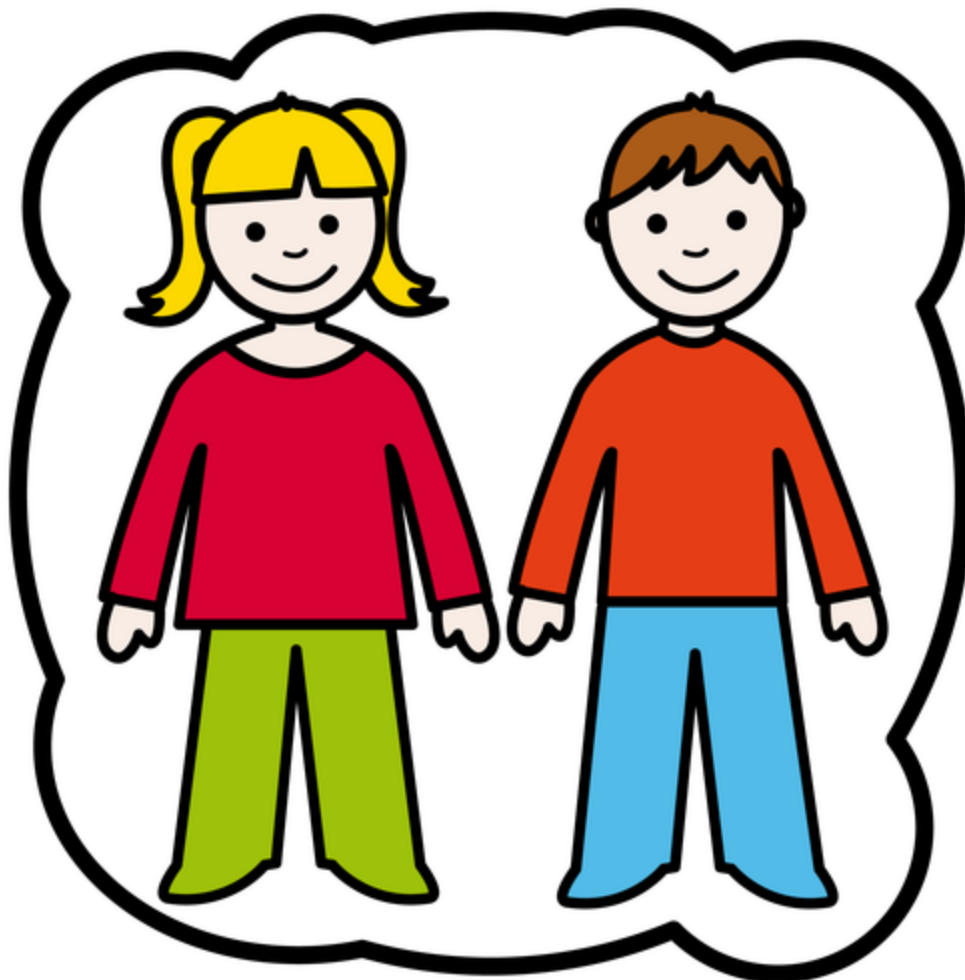
KONKREETTISIA ESIMERKKEJÄ, MITEN VOI TUKEA KIELEN KEHITYSTÄ PÄIVÄKODISSA JA KOTONA

- Aikuinen voi tukea 1–2-vuotiaan lapsen kielen kehitystä toistamalla ja vahvistamalla, jäsentämällä lasten havaintoja ja tunteita ääneen, katselemalla kuvia ja kirjoja, loruilemalla ja laulamalla lapsille.
- Pikkulapsille sopii ohjeiden antaminen kuten: ”Voisitko tuoda hattusi? Ihanaa, että löysit sen. Nyt laita se päälle!”, keskustelut esimerkiksi perhevalokuvista ja avoimien kysymyksien antaminen.
- Sana- ja loruleikit erityisesti sopivat kolmevuotiaalle lapselle.
- Isommille lapsille sopii myös seuraavat toiminnot: lukeminen tai tarinoiden kertominen päivittäin, keskustelut lasten omista piirroksista, luonnon äänteiden kuunteleminen ja sitten keskustelu sekä erilaiset retket. 4–5-vuotias lapsi on erityisesti kiinnostunut saduista, kertomuksista ja tietokirjoista.
- Kuusivuotias jaksaa seurata jo monivaiheisia ja jännittäviä tarinoita.

*Kiitos antoisasta yhteistyöstä
Miska-talo!*

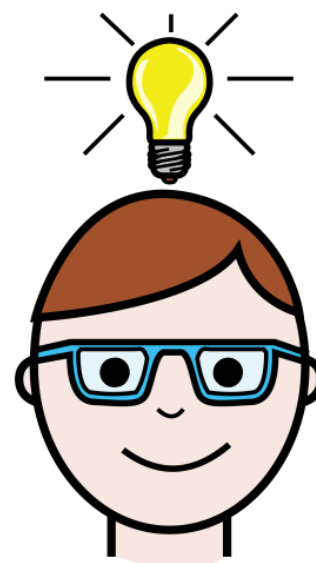
*Terveisin, sosionomiopiskelija
Natalia H.*

Памятка для воспитателей, нянечек
и родителей о двуязычии и его под-
держке

А ЗНАЕТЕ ЛИ ВЫ, ЧТО...

- Каждый язык – это важнейшее богатство, которое нужно беречь и сохранять.
- Родной язык — это ключ к нашим корням, он укрепляет самооценку и личность ребенка.
- Двуязычие представляет собой сложное явление и поэтому имеет много различных определений. Согласно узкому определению, двуязычным называется человек, который в возрасте до четырех лет освоил два языка. Согласно более широкому определению, двуязычным называется человек, который способен формировать полные и связные предложения на обоих языках или, иначе говоря, способный справиться в обыденной жизни на обоих языках.
- Два и более языка не запутают ребенка. Уже в возрасте пяти месяцев ребенок способен отличать друг от друга два языка даже если по звучанию они очень похожи.
- Если освоить язык в возрасте до 12 лет, можно добиться идеального произношения.
- Освоение языка это не математика, двуязычие совсем не значит 50 % знаний из одного языка и 50 % из другого.
- Языковые навыки двуязычных детей могут развиваться более медленными темпами чем у одноязычных.
- Характерные черты процесса освоения языков считаются негативными, хотя они являются нормой. Например, это не плохо, если двуязычный ребенок объединяет два

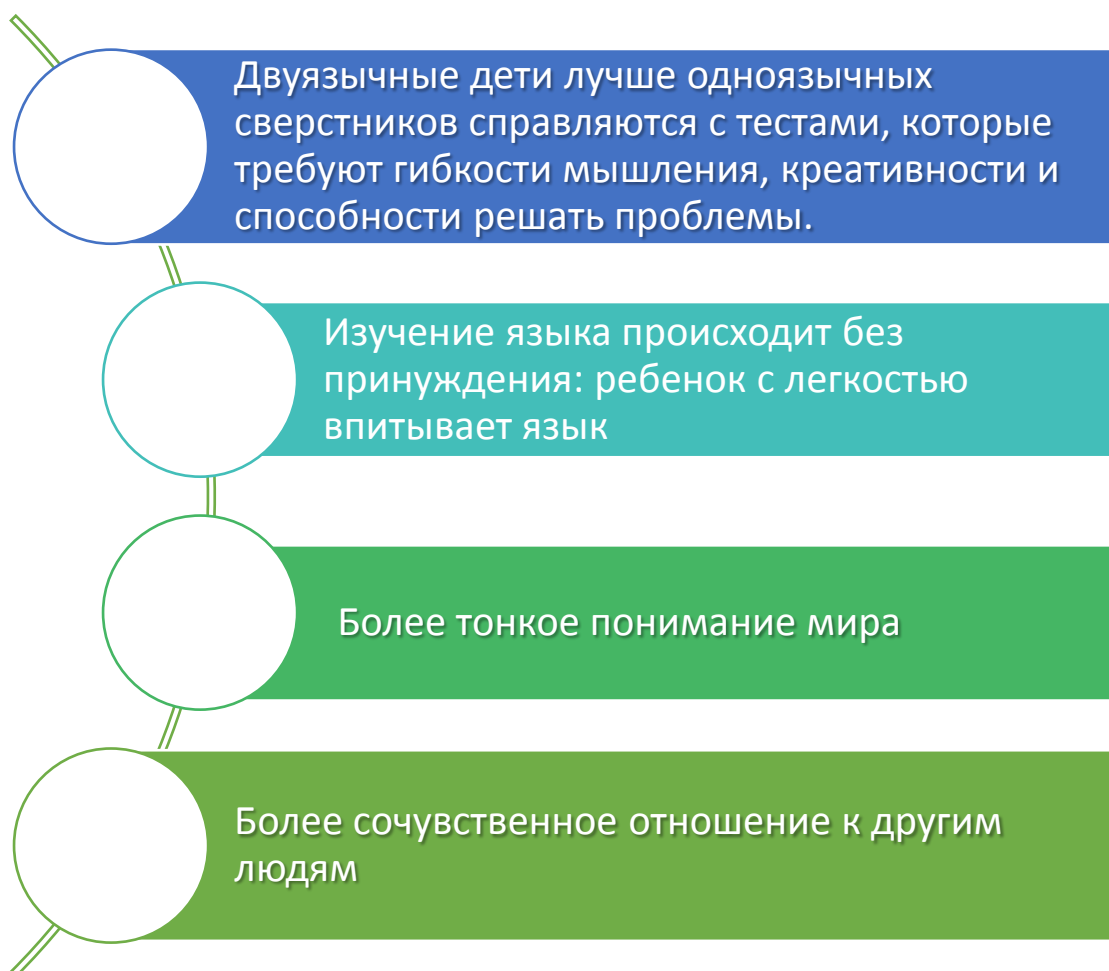

языка в одном слове или высказывании, или, говоря на одном языке, заимствует слова из другого. Не нужно уделять внимание ошибкам, главное — понимать ребенка.

- Больше всего ребенок смешивает языки в возрасте 3–4 лет, и смешение значительно снижается после 4 лет.

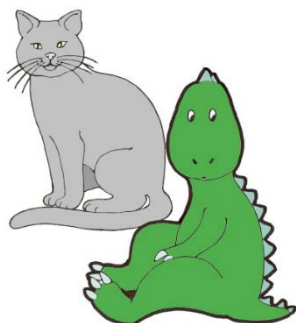
ПОЛОЖИТЕЛЬНЫЕ СТОРОНЫ

ДВУЯЗЫЧИЯ

КАК МОЖНО ПОДДЕРЖАТЬ ДВУЯЗЫЧИЕ?

- Модель воспитания "Один человек - один язык" традиционно считается лучшей для развития двуязычия.

- Отношение в обществе к двуязычию непосредственно влияет на освоение языка. По тону голоса, взгляду, выражению лица даже маленький ребенок понимает отношение людей к себе. В худшем случае ребенок может начать избегать использования одного из языков, что и понятно: ребенок хочет принадлежать к группе, он не хочет быть белой вороной.
- На собственном примере воспитатели, нянечки и родители должны показать детям, что двуязычие — это богатство и большое преимущество.
- Язык ребенка развивается в общении с людьми, которые о нем заботятся. Лингвистически благоприятная среда — это среда, где с ребенком много разговаривают и активно слушают, когда сам ребенок говорит.
- То, как взрослый употребляет язык, влияет и на развитие языковых навыков ребенка. Взрослые должны знать о структурах языка и об их грамотном использовании. Хороший язык вдохновляет, он понятный и связный.
- Необходимо создать такую среду, в которой у детей будет возможность постоянно слышать и использовать оба языка.

КОНКРЕТНЫЕ ПРИМЕРЫ ТОГО, КАК МОЖНО ПОДДЕРЖАТЬ ЯЗЫКОВОЕ РАЗВИТИЕ В ДЕТ- СКОМ САДУ И ДОМА

- Взрослый может поддержать языковое развитие 1–2-летнего ребенка путем повторений, подкреплений и структурирования детских наблюдений и чувств голосом, с помощью просмотра картинок и книг, рассказывая ребенку детские стишки и через пение.
- Маленькому ребенку стоит давать задания как, например: "Принеси мне, пожалуйста шляпу! Как здорово, что ты ее нашел! Теперь одень ее!", рассматривать с ребенком семейные фотографии и обсуждать их, задавать ребенку открытые вопросы.
- Игра слов и потешки особенно хорошо подходят детям в возрасте трех лет.
- Для деток постарше подходят: чтение или рассказывание историй на ежедневной основе, беседы с ребенком о его рисунках, прослушивание звуков природы и затем обсуждение, а также различные походы и прогулки.
- Ребенка 4–5 лет особенно интересуют сказки, рассказы и научно-популярные книги.
- Шестилетнему ребенку уже подходят более сложные захватывающие сюжеты и истории.

Спасибо вам за плодотворную совместную работу, Мишкин дом! С наилучшими пожеланиями, студентка Наталья Х.